

LUNDS
UNIVERSITET

Unga kriminella i samhället

En kvalitativ dokumentanalys om konstruktionen av ungdomsbrottslighet

Rickard Rudelius & Maria Olsson

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats (SOPA63)
HT14

Handledare: Lars B Ohlsson

Förord

Tack till samtliga som hjälpt oss med genomläsning av uppsatsen och som bidragit med den konstruktiva kritik vi behövt för att föra arbetet framåt. Vi vill även tacka våra familjer för att de stått ut med vårt studerande under julhelgen. Avslutningsvis vill vi rikta ett stort tack till Lars B Ohlsson som i rollen av handledare visat stort engagemang och varit ett stöd genom hela processen.

Abstract

Author: Rickard Rudelius and Maria Olsson

Title: Youth offenders in society - a qualitative analysis of documents on the construction of juvenile delinquency.

Supervisor: Lars B Ohlsson

How a social phenomenon is defined is an important scientific question (Blumer, 1970). On that basis, does this study aim to look into how the juvenile delinquency is constructed in the Swedish governments official investigation (SOU) during the 21st-century and to give an understanding into what scientific ideas that may have influenced the construct. Furthermore was the objective to see if there is a difference in the construction of the phenomenon during the 21st-century. The empirical evidence in this study consists of two SOU-investigations, SOU 2004:122 and SOU 2012:34. In this study we argue that the construct of juvenile delinquency is dependent on the values that exist within the timeframe and that it has shifted in certain areas from 2004 to 2012. In our findings we show how youth offenders is systematically categorized after age and gender and, dependent on the level of offence, how they are categorized with social problems. We show a shift in the construct of juvenile delinquency from a 15-17 year old man-based perspective into including 18-20 year old criminals as well as women. Our results also show how the solution to the phenomenon is constructed and the problem that consist between the justice system and the organization tasked with treating the young offenders.

Keyword: “Juvenile delinquency”, “Construct”, “Categorization”, “Crime” “Young offender”

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.2 Problemformulering	6
1.3 Syfte.....	8
1.4 Frågeställningar	8
2. Tidigare forskning	8
2.1 Sociala konstruktioner och definitioner av samhällsproblem	8
2.2 Ungdomsbrottslighet utifrån en socialkonstruktivistisk ansats	10
2.3 Åldersforskning om ungdomsbrottslighet.....	10
2.4 Forskning om kön i relation till brottslighet	11
2.6 Strukturella förutsättningar kring ungdomsbrottslighet	11
3. Teori	12
3.1 The Social Reality of Crime	13
3.2 Teoretiska begrepp	15
3.2.1 <i>Social kategorisering</i>	15
3.2.2 <i>Stämpling</i>	16
4. Metod	17
4.1 Metodologisk ansats	17
4.2 Val av metod.....	18
4.3 Förtjänster och begränsningar.....	18
4.4 Tillvägagångssätt och urval	19
4.4.1 <i>Litteratursökning</i>	20
4.4.2 <i>Empiri</i>	20
4.5 Metodens tillförlitlighet.....	22
4.6 Bearbetning av data.....	23
4.7 Etiska överväganden	24
4.8 Arbetsfördelning	24
5. Resultat och analys	25
5.1 Alla ungdomar i åldern 15-17 begår brott	26
5.1.1 <i>Ett normaliseringsperspektiv</i>	27
5.2 Problemungdomarna.....	28
5.2.1 <i>Vad innefattas i ungdomarnas sociala problem?</i>	29
5.3 18-20-åringar - ungdomar eller vuxna?.....	31
5.3.1 <i>18-20-åringar som ungdomar</i>	32
5.3.2 <i>18-20-åringar som både ungdomar och vuxna</i>	33
5.4 Ungdomsbrottslingen som man, kvinna eller både och?	34
5.4.1 <i>En konstruktion av verkligheten</i>	36
5.5 Vem är kompetent nog att ansvara för ungdomsbrottsligheten?	37
5.5.1 <i>Socialtjänsten</i>	37
5.5.2 <i>Statens institutionsstyrelse</i>	40
5.6 Ska ungdomsbrottslingen straffas eller vårdas?.....	41
5.6.1 <i>Proportionalitetsprincipens intåg</i>	42
5.6.2 <i>Hur ska integreringen av vård- och proportionalitetsprincipen lösas?</i>	44

5.6.3 <i>Betoning på likhet inför lagen</i>	46
6. Slutdiskussion	47
7. Referenslista	52

1. Inledning

Uppsatsen tar sin utgångspunkt i de rådande svenska politiska debatterna om ungdomsbrottslighet. Det rör sig om debatter som bland annat resulterat i två omfattande påföljdsreformer för ungdomar där den ena härstammar från 1999 och den andra från 2007. Påföljdssystemet för ungdomar har under de senaste decennierna genomgått en betydande förändring som inneburit ett införande av nya påföljder och ett borttagande av vad som ansetts vara negativa påföljder. Utformningen av påföljdssystemet har stor betydelse för hur det sociala arbetet med dömda ungdomsbrottslingar ska genomföras samt kan anses spegla vilken syn samhället har på ungdomsbrottslingar. Det innebär att socialt arbete med ungdomsbrottslighet står inför nya utmaningar.

1.2 Problemformulering

Ur ett historiskt perspektiv står ungdomsbrottslighet ut som ett av de mest framträdande sociala problemområdena för ungdomar med avvikande beteenden (Estrada, 2001). Under hela 1900-talet visar svensk brottsstatistik på en konstant ökning gällande ungdomsbrottslighet (ibid.). Statistiken kan anses spegla att ungdomar generellt blivit mer våldsamma i Sverige men Estrada (2001) menar att det snarare handlar om att ungdomsbrottslighet gått från en informell till en formell arena. Ökningen av ungdomsbrottsstatistiken kan ligga till grund för det ökade intresset för fenomenet då det blivit identifierat som ett socialt problem (Blumer, 1970).

Det begrepp som används för ungdomsbrottslighet i uppsatsen inkluderar själv två olika begrepp. Det handlar å ena sidan om begreppet ungdom vars avgränsande definition varierar i största utsträckning från ålder (Estrada, 1999). Å andra sidan rör det sig om brottslighet som ofta definieras utifrån legalistiska definitioner där den extrema definitionen endast innefattar dokumenterad brottslighet och den mer öppna främst fokuserar på själva handlingen (ibid.). I vår studie används begreppet ungdomsbrottslighet generellt utifrån en mer extrem definition av brott som innefattar ålderskategorin 15-20 år.

Forskning om ungdomsbrottslighet har en stark tradition i det objektivistiska synsättet. Många forskare ställer sig dock positiva till konstruktivistisk forskning om ungdomsbrottslighet men det är få som faktiskt utför denna form av studie (Estrada, 2001). Estradas (ibid.) utgångspunkt för sitt antagande att ungdomsbrottslighet blivit ett formellt fenomen hämtas just ur det konstruktivistiska synsättet. Ett synsätt som ifrågasätter den objektiva verkligheten

och menar att det är kollektiva definitionsprocesser som avgör om ett fenomen blir identifierat som ett problem (se Blumer, 1970 eller Burr, 2003).

Varför blir vissa fenomen konstruerade som sociala problem och andra inte? Vad påverkar konstruktionen? En svensk forskare som behandlat denna fråga är Sven-Åke Lindgren (1993). I sin avhandling undersökte han hur missbruk av vissa substanser konstruerades som ett socialt problem och andra inte. Lindgren (1993) menade bland annat att de värderingar som fanns om vissa substanser avgjorde om användningen av preparatet skulle klassas som ett socialt problem. Lars B Ohlsson har genom det konstruktivistiska synsättet undersökt hur ungdomsproblem samt ungdomsbrottslighet förändrats över tid i svensk historia och menar att förändringarna bland annat baseras på den rådande kollektiva uppfattningen av ungdomsproblemen (Ohlsson, 1997). Den kollektiva uppfattningen av problemet påverkas även av den rådande vetenskapsdebatten om fenomenet (Ohlsson & Swärd, 1994). En refererad teoretiker som använder sig av det konstruktivistiska synsättet är Richard Quinney (1970). Quinneys (ibid.) teori behandlar frågan om hur definitionsprocessen ser ut när en handling blir definierad som kriminell och varför den blir det. Den här teorin kommer tillsammans med de teoretiska begreppen stämpling och kategorisering, som även de har sitt ursprung i det konstruktivistiska synsättet, användas som analysverktyg i uppsatsen. I ett försök att identifiera vart konstruktionen av ungdomsbrottslighet härstammar från kommer samtliga teoretiska utgångspunkter med hjälp av tidigare forskning användas.

Lindgrens (1993) och Ohlssons (1997) forskning samt Ohlssons och Swärds (1994) redogörelse av ungdomsproblemens historia har alla hämtat sitt empiriska material i litteratur. Då framför allt Ohlssons (1997) forskning samt Ohlssons och Swärds (1994) redogörelse, vilka ligger närmast uppsatsens forskningsområde, är relativt gamla blir det av intresse att undersöka hur konstruktionen av ungdomsbrottslighet ser ut i litteraturen under 2000-talet. Det blir även väsentligt att undersöka vilka vetenskapliga idéer som kan förstås ligga till grund för konstruktionen. Vidare blir det intressant att undersöka eventuella skillnader gällande konstruktionen av fenomenet då två omfattande påföljdsreformer för ungdomsbrottslighet skett under denna tidsperiod. Då Quinney (1970) fokuserar på de som innehar makt att påverka strafflagstiftningens definition blir det av intresse att undersöka just deras syn. Hur konstrueras fenomenet ungdomsbrottslighet i politiska dokument, i detta fall statens offentliga utredningar (SOU)? Ovanstående innebär att uppsatsen behandlar fenomenet ungdomsbrottslighet ur ett makroperspektiv.

1.3 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka konstruktionen av ungdomsbrottslighet i SOU-utredningar och vilka vetenskapliga idéer samt teorier som kan ligga till grund för konstruktionens utformning. Syftet är vidare att undersöka om det finns likheter eller skillnader i konstruktionen mellan utredningarna.

1.4 Frågeställningar

- Hur kategoriseras ungdomsbrottslingarna i utredningarna och hur kan det förklaras?
- Vilka lösningar föreslås på problemet ungdomsbrottslighet och varför?
- Vilka likheter och skillnader finns mellan utredningarna i konstruktionen av ungdomsbrottslighet?

2. Tidigare forskning

Under den här rubriken presenteras forskning som legat till grund för vårt försök att förklara och förstå bakgrunden till konstruktionen av ungdomsbrottslighet. Forskningen som redovisas berör definitioner och konstruktioner av sociala problem samt forskning som kan användas som förklaring på varför konstruktionen ser ut som den gör.

2.1 Sociala konstruktioner och definitioner av samhällsproblem

Blumer (1970) presenterar i en artikel ett ställningstagande mot den objektiva verkligheten som sociologerna tidigare enbart använde sig av i sin forskning. Blumer (ibid.) argumenterar för att sociala problem är en fundamental produkt av kollektiva definitionsprocesser vilket ligger till grund för hans argumentation gällande att ett socialt problem inte existerar i ett samhälle om inte problemet "identifieras" och uppmärksammas av samhället. Vidare argumenterar Blumer för att (ibid.) definitionerna har en historisk och kulturell kontext och därför ser annorlunda ut runt om i världen vilket innebär att definitionerna förändras över tid i ett samhälle. Ett synsätt som även Vivian Burr (2003) delar i sin bok där hon visar på den historiska konstruktionens roll i att förstå utvecklingen av social konstruktivism i förhållande till psykologiska vetenskapsområden.

Sven-Åke Lindgren (1993) behandlar i sin avhandling frågan om hur drogbruk etablerats som problem i samhället mellan åren 1890-1970 med fokus på den process i vilken företeelser blir ett samhällsproblem. Boken redovisar genom fallstudier hur skilda grupper definierar ett fenomen och hur definitionerna sedan blir utgångspunkt för utarbetning av åtgärdsprogram. Det framkommer vidare i avhandlingen hur en gemensam representation av fenomenet skapas utifrån att etableringen av problemet funnit acceptans i samhället. Den första företeelsen som behandlas av Lindgren är användandet av nervgifter som till exempel morfin eller kokain och njutningsmedel som kaffe eller tobak. Författaren beskriver att morfins problematisering i Sverige grundades i utländska föreställningar som presenterades i bland annat importerade läroböcker och speglade en fara för moraliskt förfall. Problematiseringen av kokain präglas av en rädsla för det okända. Drogen associerades med bland annat kriminalitet samt ökad sexualitet och missbrukaren framställdes som ett främmande hot (ibid.).

Den andra företeelsen som diskuteras i Lindgren (1993) är användandet av narkotika och andra beroendeframkallande medel. Problemet gick från att tidigare ha präglats av en kontroll- och sanktionsstrategi till att få konkurrens av vård- och reformstrategin som var social-medicinsk. Det blev ett ungdomsproblem som formats utifrån en oro över ungdomars ohälsosamma och kriminella levnadssätt, något som kunde få stöd i media vilka spred en dramaturgisk bild om hotet. Avhandlingen redogör för att första steget i försöket att etablera ett problem är att formulera beteendet som oönskat för att det ska få rättslig status. Den sortens status skapar goda förutsättningar för att fenomenet ska bli ett samhällsproblem. Tankegångar om vård- och reformstrategin sammanlänkades med den breda samhällsdebatt som rådde om minskad offentlig social kontroll och problemdefinitionen präglades av sociala och politiska förändringar som skedde (ibid.).

En annan svensk författare som beskrivit ett fenomenets förändrade karaktär genom den svenska historien är Lars B Ohlsson (1997). Lars B Ohlsson har undersökt hur ungdomsfrågan konstrueras genom historien och redogör för att den rådande kollektiva uppfattningen av problemet har spelat en avgörande roll för hur synen på ungdomsproblem förändrats genom den svenska historien. Det forskningsrelevanta för denna undersökning är att (Swärd, 1995) ungdomstiden har förskjutits på grund av att skolgången är längre och att ungdomarna får jobb samt egen bostad i ett senare skede än tidigare vilket enligt Ohlsson (1997) resulterar i att ungdomsgruppen blivit större och därmed ett mer synligt problem i samhället.

2.2 Ungdomsbrottslighet utifrån en socialkonstruktivistisk ansats

Den svenska kriminologen Felipe Estrada (2001) har i sin studie visat att den objektiva uppfattningen av brott i Sverige har upprätthållit en relativt stabil nivå medan den subjektiva uppfattningen har ökat. Estrada (ibid.) menar att brott är mer än bara det som den objektiva kriminalstatistiken visar på och förklara att brottsstatistiken inte motsvarar samhällets uppfattning av brott, det vill säga den subjektivt konstruerade verkligheten.

Estrada (2001) visar på att brottsstatistiken bland ungdomar i Sverige stadigt gått upp sedan början på 1900-talet, men menar att det snarare handlar om att ungdomsbrottslighet gått från en informell till en formell arena där definitioner av brottslighet gjort att brottsstatistiken ökat snarare än att ungdomar blivit mer våldsamma. I Estradas avhandling (1999) visar han på hur bilden av ungdomsbrottslighet förändras under 1900-talet genom att undersöka media och andra dokument. Estrada (ibid.) menar att ungdomsbrottslighet oftast ses som något mer än enbart brottsligheten. Då samhällets framtid vilar på ungdomarna skapas en rädsla kring ungdomsbrottslingarnas avvikande beteende vilket resulterar i ett samhällsproblem som måste åtgärdas (Estrada, 1999).

Ohlsson och Swärd (1994) beskriver i sin redogörelse om ungdomsproblemets historia att det under hela 1900-talet varit en tvistefråga om huruvida ungdomen ska betraktas som offer för förhållanden denne inte kan råda över eller som ett handlande subjektiv som är ansvarig för sitt agerande. Offerrollen innebär en syn på ungdomen som i behov av skydd och stöd från samhället. Synen på ungdomen som handlande subjekt medför en diskussion om mer kännbara straff som även innebär att reaktionerna inte ska präglas av vård.

2.3 Åldersforskning om ungdomsbrottslighet

I många år har forskningen präglats av en välbeprövad vetenskaplig slutsats om en så kallad "age-crime-kurva" (Sweeten, Piquero & Stienberg, 2013). "Age-crime-kurvan" visar på att brottslighet snabbt går upp i de sena tonåren för att sedan lika fort gå ner i takt med att ungdomarna går in i "vuxenvärlden" (ibid.). Något som enligt Sweetens, Piqueros & Stienbergs (2013) studie anses bero på de sociala, biologiska och psykologiska förändringarna som ungdomar går igenom vilket, utifrån deras studier, ses som förklaringar på varför majoriteten av ungdomar slutar med brott.

2.4 Forskning om kön i relation till brottslighet

Tracy, Kempf-Leonard och Abramoske-James (2009) har i en artikel sammanställt forskning på området kön inom brottslighet och rättsprocessen. De redogör för den historiska kontexten på området och beskriver att kön är den överlägset mest diskriminerande omständigheten kopplat till brott.

Män presenteras enligt Tracy, Kempf-Leonard och Abramoske-James (2009) i majoriteten av kriminologiska läroböcker som den grupp vilka ligger bakom huvuddelen av de brott som begås och som de mest representativa gällande återfall och grövre brottslighet. Det är inte förrän de senaste decennierna som forskare försökt teoretisera samt generera empirisk grund kring genus effekt på brottslighet och författarna menar att kön i kombination med brott förbisetts i detta sammanhang. Kvinnor utesluts helt i en stor del av den tidiga forskning på området och i teorier som enligt författarna i realiteten skulle kunna omfatta även kvinnor. Kvinnornas befrielseerörelse 1970 förändrade situationen något genom att nya perspektiv formades och tiden ligger till grund för ambitionen i senare forskning gällande att inkludera kvinnor samt att undvika tidigare missuppfattningar av denna grupp (ibid.).

Senaste tidens forskning har börjat undersöka skillnader i kvinnor och mäns tendenser att begå kriminella handlingar och Tracy, Kempf-Leonard och Abramoske-James (2009) menar att detta bör skapa goda förutsättningar för ytterligare teoretiska utgångspunkter.

2.6 Strukturella förutsättningar kring ungdomsbrottslighet

Bäckmans, Estradas, Nilssons & Shannons (2014) livs-kohort studie presenterar en lång rad variabler som anses vara risk- och skyddsfaktorer till en individs brottsliga karriär. Det forskningsrelevanta i deras studie för denna uppsats är ett resultat som visar att de ojämlika förutsättningarna för ungdomar i Sverige påverkar vilka ungdomar som begår brott. Ojämlikheter som speglar individers möjligheter att utnyttja samhällets resurser som till exempel skola, arbetsmöjligheter, integration eller välfärd (Bäckman, Estrada, Nilsson & Shannon, 2014).

En annan författare som påvisar de strukturella förutsättningarnas betydelse är Steve Rogowski (2010). Rogowski (ibid.) beskriver i en artikel att det i Storbritannien skett en

förskjutning från ett inkluderande till ett exkluderande samhälle och att straff ersatt välfärd/behandling när det kommer till responsen på ungdomsbrottslighet.

Begreppet välfärd innebär i sammanhanget en syn på ungdomsbrottslingen som åsidosatta och beroende samt som en produkt av en ogynnsam miljö (Rogowski, 2010). Brotts hinder därmed genom ett förebyggande av försummandet av ungdomar och genom att avhjälpa olägenheter. Ungdomsbrottslighet är ur behandlingsperspektivet ett sjukdomstillstånd vilket kan påverkas med diagnos och behandling. Straffbegreppet innefattar en syn på att begå brott som ett rationellt val och ungdomsbrottslingen som ansvarig för sitt agerande. Straff blir då ett naturligt gensvar på handlingen för att avskräcka och uppvisa samhällets missnöje (ibid.).

Politiska policyer bör enligt Rogowski (2010) behandla ekonomiska och sociala bakomliggande orsaker till ungdomsbrottslighet. Det ska vara fokus på en helhetssyn och tjänster som kan möta olika behov ska ställas till förfogande. Ungdomar bör ledas bort från ungdomsrättssystemet eller så behöver det i hög grad anpassas efter dem. Rogowski (ibid.) har i en kvalitativ studie undersökt ungdomars upplevelser av att begå brott och av ungdomsrättssystemet. Resultatet var ett enhälligt förkastande av förskjutningen till straff och ungdomarna menade att fokus borde ligga på att utveckla skola, möjligheter till sysselsättning, utbildning samt ökat stöd till föräldrar.

3. Teori

I detta avsnitt presenteras den teori och de teoretiska begrepp som ligger till grund för analysen. Det handlar om Quinneys (1970) teori "The Social Reality of Crime" samt de teoretiska begreppen kategorisering och stämpling. Vi presenterar även kort Jönsons (2010) problemperspektiv som använts i kodningsprocessen (se metod 4.6) och kopplar i beskrivningen av Quinneys teori in Johanssons (2013) resonemang om institutionellt konfliktperspektiv. Dessa har använts som analytiska verktyg för att försöka förklara och förstå konstruktionen av ungdomsbrottslighet. Teorin och begreppen har båda en nära anknytning till det socialkonstruktivistiska perspektivet.

3.1 The Social Reality of Crime

Richard Quinney tillhör den grupp forskare som kommit att kallas konfliktteoretiker och som har sin utgångspunkt i Marxistiska teorier. Dessa teoretiker menar att det råder konflikt mellan olika segment i samhället och att de som besitter makt innehar rätten att bestämma. Quinneys (1970) teori "The Social Reality of Crime" behandlar definitionsprocessen kring strafflagstiftning och består av sex komponenter som vardera innehåller flera konstateranden. De fyra delarna i mitten beskrivs som förklarande och är enligt Quinney kärnan i teorin med anledning av att den första komponenten är en definition och att den sjätte är en sammansättning av samtliga komponenter (Quinney, 1970).

I vår analys används huvudsakligen komponent två och tre vilket gör att de fått större utrymme i nedanstående förklaring av teorin. Dessa komponenter har bedömts vara bäst lämpade som verktyg i vår analys av empirin, men då teorin innebär olika steg i hur definitioner av kriminalitet skapas anser vi att samtliga komponenter bör klargöras. I uppsatsens analys återfinns förtydligande kring vilken komponent som åsyftas.

Den första enheten benämns "Definition of crime" och innebär att kriminalitet är konstruerat vilket är utgångspunkten för teorin (Quinney, 1970). Kriminalitet är enligt komponenten definitioner av människors handlande som auktoriteter från delar av det politiska samhället genererat bland annat genom utformningen av lagar. Definitioner av kriminalitet skapar till följd av sin specifika formulering således kriminella personer och handlingar (ibid.).

Den andra komponenten rubriceras "Formulation of criminal definitions" och behandlar vad definitionerna av kriminalitet som omnämns i den första enheten omfattar (Quinney, 1970). De beteenden som inkluderas i definitionerna beskrivs stå i konflikt med vad den grupp som besitter makt att utforma samhällets riktlinjer representerar. Straffrätten återspeglar således intressen, utifrån bland annat värderingar, från maktdominerande grupper i samhället. Detta är enligt Quinney en tydlig förevisning på konflikt i samhället där delar av befolkningen skyddar och vidmakthåller sina intressen gentemot andra grupper med mindre makt. Formuleringen av definitioner blir ett sätt att kontrollera ageranden hos andra delar i samhället. Kontrollen gäller även hur de som inkluderas i kategorin kriminell ska behandlas då upprättandet av regler även inkluderar till exempel verkställigheten av straff och behandling. Intresset hos dominerande grupper i samhället kan förändras bland annat med anledning av att uppfattningen om det allmännas intresse förändrats vilket resulterar i en justering av rättssystemet (ibid.).

Tredje enheten har namnet "Application of criminal definitions" och handlar om i vilken utsträckning definitioner av kriminalitet appliceras av de delar i samhället, auktoriserade grupper, som tillhandahåller och verkställer straffrätten (Quinney, 1970). Den grupp vars intressen strider mot de som återspeglas i lagen får förändra sitt beteende eller eventuellt erfara att det klassificeras som kriminellt. På vilket sätt definitionerna tillämpas påverkas av lokala omständigheter såsom hur de personer som innehar makten att verkställa lagen agerar (ibid.).

Johanssons (2013) resonemang om ett institutionellt konfliktperspektiv har i analysen sammankopplats med Quinneys (1970) komponent två och tre. Definitioner av straffrätten och dess verkställighet påverkar enligt Quinney (ibid.) hur och efter vilka principer de aktuella organisationerna ska arbeta och dessa kan i sin tur påverka i vilken utsträckning lagen verkställs. Johansson (2013) menar att det uppstår en konflikt när organisationer med utgångspunkt i skilda logiker ska samverka. Villkoren för en organisations arbete förändras vid samverkan genom att det kräver överläggning av skilda normer och regelverk. Det fordrar att de professionella överträder gränser samtidigt som de ska vidmakthålla sina egna. Johansson (ibid.) redogör för ett spänningsförhållande mellan "rättssystemet" med sin grund i officiell rättvisa och det "sociala systemet" med sin grund i behandling och helhetssyn vilken orsakar konflikt. Samverkan resulterar i att den straffrättsliga logiken möter den socialrättsliga behandlingslogiken. Det resulterar i en krock mellan två olika professioner och deras skilda organisatoriska mål (Johansson, 2013). Intresset hos makthavande grupper och hos allmänheten påverkar således hur arbetet inom rättsväsendets organisationer och organisationer inom det sociala ska utföras samt efter vilka principer. Samverkan mellan dessa organisationer påverkar i sin tur på vilket sätt lagen verkställs.

Den fjärde komponenten i Quinneys (1970) teori, "Development of behavior patterns in relation to criminal definitions", grundar sig i att personer i ett samhälle handlar utifrån ett inlärt normsystem. Människor skapar mönster i sitt beteende och de grupper i samhället vars beteenden återfinns i definitionsprocessen av kriminalitet kommer i större utsträckning agera kriminellt utifrån rådande definition (ibid.).

Femte komponenten är "Construction of criminal conceptions" (Quinney, 1970). Den beskriver att skilda medel för kommunikation konstrueras och sprider föreställningar om

kriminalitet i samhället. Uppfattningar om till exempel relevanta brott, egenskaper hos förövare och förhållandet mellan den sociala ordningen och brott konstrueras genom kommunikation (ibid.).

Sista delen av teorin är som tidigare nämnts en sammansättning och heter "The social reality of crime" (Quinney, 1970). Den återges av Quinney som:

The social reality of crime is constructed by the formulation and application of criminal definitions, the development of behavior patterns related to criminal definitions, and the construction of criminal conceptions. (ibid. s. 23)

Den nämnda teorin genererar möjligheten att i analysen skildra vilka värderingar som råder bland segmenten i samhället med makt att bestämma. Rådande värderingar är avgörande för definitionerna av kriminalitet och hur dessa appliceras. Teorin blir också ett verktyg för att undersöka om det skett en förändring i aktuella värderingar. Den frambringar således ett makroperspektiv i analysen.

3.2 Teoretiska begrepp

Under den här rubriken presenteras de teoretiska begreppen kategorisering och stämpling. Kategoriseringsbegreppet har använts och förklaras utifrån Börjesson och Palmblads (2008) definition medan stämplingsbegreppet använts utifrån Beckers (1997) perspektiv.

3.2.1 Social kategorisering

I vår analys används social kategorisering som teoretiskt begrepp med utgångspunkt i Börjesson och Palmblads (2008) definition. Börjesson och Palmblad (ibid.) menar att social kategorisering inte speglar någon självklar verklighet utan i stället anspelar på en handling där världen sorteras in och avgränsas för att kunna skildras på ett särskilt sätt. Social kategorisering kan inte undvikas då det är ett allmänt sätt att strukturera världen på, en process vi alla utför samt ingår i, vilket gör det intressant att studera vad kategoriseringen vilar på och vad kategoriseringar kan få för konsekvenser (Börjesson & Palmblad, 2008). I analysavsnittet används detta begrepp övergripande som ett verktyg främst för att förklara kategoriseringen av ungdomar utifrån ålder och kön samt vad som ingår i dessa kategorier. Kategorisering av andra människor medför automatiskt en kategorisering av en själv, så kallad självkategorisering, och leder till ett upprättande av "vi och dem" (ibid.).

En kritisk analys av kategorisering kommer vidare underbyggas med Börjesson och Palmblads (2008) resonemang kring byråkratiska och juridiska kategorier vilka innebär att en kategori utformas utifrån en organisation och dess samhällsuppdrag. Under definierandet av aktiviteter tillämpas normer för att generera ordning. En social inordning och socialpolitiska åtgärder kan legitimeras eller begripliggöras genom formuleringar som innebär att en person sätts i kontrast till det eftertraktade. Socialpolitiska åtgärder kan således legitimeras genom definitionen av en person som avvikande och som motsats till det önskvärda beteendet, till exempel barn med skolsvårigheter (ibid.).

3.2.2 Stämpling

Ett annat teoretiskt begrepp som används i vår analys är stämpling. Detta görs utifrån Howard Beckers (1997) stämplingsbegrepp vilket kan förstås som ett sätt att allmänt betrakta mänsklig aktivitet som ett kollektivt fenomen. Människor observerar vad andra människor gör och anpassar sina handlingar till omgivningen (Becker, 1997).

Perspektivet på mänsklig aktivitet som kollektiv innebär således även att avvikande beteende är kollektivt (Becker, 1997). Stämpling utgår från att handlingar klassificeras och definieras som avvikande eller inte av omgivningen och påverkar hur människor agerar. Begreppet beskrivs som en relation mellan att utföra eller inte utföra en specifik handling och en definition av handlingen som avvikande eller inte. Det är omgivningens reaktion på handlingen som avgör hur den kommer att definieras av de makthavare som har legitimitet att göra detta. Definitioner av handlingar, människor eller situationer som avvikande leder till en stämpling av individer och deras handlingar. En viktig aspekt av stämpling är att den kan försätta en människa i situationer vilka försvårar ett normalt liv och uppmanar till avvikande beteende. Becker (1997) ger som exempel att ett kriminellt register kan resultera i svårigheter att erhålla arbete på en konventionell marknad och därmed kan främja en illegal yrkeskarriär.

Stämpling har en viss teoretisk koppling till Quinneys teori. De tar båda utgångspunkt i det faktum att en kriminell identitet är konstruerat på makronivå, det vill säga av samhällets makthavare, men har till viss del skilda förklaringar på varför denna konstruktion skapas. Quinneys (1970) teori har sin grund i konfliktperspektivet som är beskrivet tidigare och Becker (1997) menar att omgivningens reaktion är det som avgör definitionen och därmed stämplingen.

Avslutningsvis vill vi teoriavsnittet benämna Jönsons (2010) problemperspektiv som använts i kodningsprocessen. Användningen av problemperspektivet i kodningen har påverkat vårt empiriska material genom att det genererat fokus på vissa perspektiv av det sociala fenomenet ungdomsbrottslighet. Jönson (ibid.) menar att kodning genom problemperspektivet kan ses som en del av analysen, själva tolkningen av materialet. Jönsons (2010) problemperspektiv ligger således till grund för det empiriska material som presenteras i uppsatsen. Hur detta perspektiv har använts i bearbetningen av data återfinns utförligare under 4.6 i metodavsnittet.

4. Metod

Metodkapitlet inleds med en beskrivning av studiens metodologiska ansats. Det följs av en motivering av metodval och de förtjänster samt begränsningar som följer med den. Vi redogör därefter för hur urvalet och processen skett både vad gäller empiri- och litteratursökning samt för metodens tillförlitlighet. Efter det följer en redovisning av tillvägagångssättet i kodningsprocessen och en skildring av de etiska överväganden som gjorts under studiens genomförande. Avslutningsvis redogör vi för hur vi fördelat arbetet under uppsatsperioden.

4.1 Metodologisk ansats

Vår studie präglas av en socialkonstruktivistisk ansats vilken skiljer sig från det positivistiska synsättet genom att den representerar en subjektiv snarare än en objektiv verklighet. Den subjektiva verkligheten är en produkt av hur ett fenomen uppfattas och definieras av samhället till skillnad från den objektiva verkligheten som har en definitiv samt faktisk natur (Lindgren, 1993).

Det socialkonstruktivistiska förhållningssättet resulterar i beskådandet av ett socialt problem som en kollektiv definitionsprocess, en konstruktion (Blumer, 1971). Denna process kan enligt Burr (2003) förstås ha sin utgångspunkt i en historisk och kulturell kontext. En social definition kan således anses ha en karriär (Spector & Kitsuse, 2001). Undersökningen förhåller sig till synen på definitioner och deras uppkomst som en produkt av den subjektiva verkligheten snarare än som objektiva mätbara fenomen.

4.2 Val av metod

Vi har valt att använda oss av kvalitativ dokumentanalys som metod. En anledning till varför vi valt att undersöka hur ett socialt fenomen konstrueras i dokument är att dessa har påverkan på samhället. Dokument inverkar enligt Ahrne och Svensson (2011) på människors uppfattning om samhället och hur det borde se ut. Det blir därför av betydelse att undersöka vad dokument uttrycker och innehåller.

Användandet av dokument i studier möjliggör undersökning av rådande uppfattningar och intentioner samt konstruktioner av den sociala verkligheten under en specifik tidsperiod (May, 2013). Vårt syfte och val av socialkonstruktivistisk ansats grundar sig i viljan att undersöka konstruktionen av ungdomsbrottslighet vilket utifrån ovanstående resonemang motiverar valet av dokument som datakälla. Syftet innefattar även att undersöka konstruktionen på makronivå och att göra en jämförelse över tid. Detta är något som ytterligare utgjort grund för vår bedömning att analysera dokument då det finns stor tillgänglighet på dokument utformade i politiskt syfte på en högre nivå från skilda tidsperioder bland annat med anledning av att de är offentliga.

Valet av kvalitativ metod kan förstås med bakgrund i att den förknippas med en konstruktionistisk utgångspunkt som innebär att sociala tillstånd skapas i interaktionen mellan människor (Bryman, 2011). Den ligger således i linje med vårt syfte och ansats som fokuserar på den sociala konstruktionen i motsats till det objektiva. Vårt intresse har legat i att närmare undersöka användandet av ord samt betydelsen av detta vilket legat till grund för valet av kvalitativ dokumentanalys. Kvalitativ metod sammankopplas med ord, tolkning samt förståelse och en kvalitativ analys av innehållet i dokument och innefattar ett fokus på att finna underliggande mönster i den data som används i processen (ibid.).

4.3 Förtjänster och begränsningar

I den kvalitativa analysen av text som vi valt är det möjligt att i högre grad omarbeta de kategorier som framkommer ur dokumenten. Vid analysens påbörjan kan det finnas en viss utgångspunkt men det lämnas utrymme för fortlöpande revidering och specificering av vad som uppenbaras i motsats till den kvantitativa analysen av skrift som i processens början utarbetar kategorier som sedan appliceras på texten (Bryman, 2011).

Den kvalitativa metoden har för oss resulterat i flexibilitet och genererat möjligheten att uppmärksamma nya aspekter samt andra intressanta resultat vilka kunde gått oss förbi i en kvantitativ undersökning. Vi har under processens gång kunnat bearbeta kategorier vilket genererat ett till viss del nytt fokus efter att ha funnit resultat vi inte förväntat oss från början. Tillvägagångssättet har dock krävt mycket tid i och med att vår ingång i bearbetningen av materialet varit relativt bred med en kvalitativ ansats och därmed genererat stor mängd data.

En förtjänst med kvalitativ dokumentanalys är att författarens egen påverkan på materialet undviks. Bryman (2011) benämner det som reaktiv effekt och menar att denna undgås då dokumenten inte producerats i syfte för forskning och således inte är av reaktiv sort. Vårt undersökningsmaterial har bestått av redan befintliga skrifter vilket inneburit att vår påverkan på innehållet i det empiriska materialet automatiskt undvikits. En begränsning avseende att analysera redan existerande dokument har varit att vi inte haft möjlighet att erhålla svar på frågor som uppstått kring materialets innehåll. Den kvalitativa metoden har dock främjat oss när det kommer till tolkandet av materialets kontext. En kvalitativ analys av dokument kan genom sitt fokus underlätta skildrandet av kontexten i vilken skriften framställts i motsats till en kvantitativ ansats som med siffror i centrum riskerar att framhäva produkten och inte processen bakom vilken präglat skapandet (May, 2013).

Vårt fokus har genom den kvalitativa ansatsen lagts på ordens betydelse vilket varit av stor vikt för vårt syfte och våra frågeställningar. Utebliven förändring av kategorier kan medföra en reproduktion av författarens rådande mening och utestänga en kritisk granskning utifrån kontexten (May, 2013). Den kvalitativa metoden och dess fokus på kontexten har för oss möjliggjort en kritisk granskning av just denna samt ytterligare förbättrat möjligheten att undfly vår egen påverkan på materialet.

4.4 Tillvägagångssätt och urval

Det kan i en kvalitativ studie finnas svårigheter att urskilja och förstå hur den process som lett fram till den presenterade slutprodukten gått till, så kallad transparens (Bryman, 2011). Det blir därmed av betydelse att beskriva hur studien genomförts och varför den utförts på detta sätt. Nedanstående avsnitt redogör för urval och tillvägagångssättet gällande litteratur- och empirisökning.

4.4.1 Litteratursökning

Syftet med vår uppsats har varit att undersöka hur ungdomsbrottslighet konstrueras och vårt fokus vid litteratursökningen har därför varit forskning på området med koppling till socialkonstruktivism. Då vi valt att undersöka hur konstruktionen av ett socialt fenomen går till har vi inkluderat forskning om detta på andra områden än enbart ungdomsbrottslighet. Litteratursökning om konstruktionen av ungdomsbrottslighet resulterade i ett begränsat antal träffar vilket innebar att vi fick bredda sökningen till att även omfatta andra forskningsområden. Studiens syfte har även varit att undersöka vad som kan ha orsakat konstruktionens utformning varav forskning kring detta eftersökts.

Ovanstående har utgjort grunden för vår litteratursökning och har skett främst i det inledande skedet av undersökningen. Vi har under studiens gång kompletterat vår sökning med forskning som har kunnat förklara de resultat som framkommit och således till viss del anpassat den efter de vägar undersökningen tagit. Forskningen består av både svenska och utländska studier. En av databaserna som vi använt är LUBsearch där vi gjort sökningar med hjälp av ord som bland annat “juvenile delinquency”, “constructionism”, “age”, “gender”, “young offenders” och “riskfactor” i olika kombinationer. Funktioner i databasen såsom “Find Similar Results” har utnyttjats för att ytterligare precisera resultatet. Vi har även tillämpat LIBRIS som bas för våra sökningar och använt sökord som till exempel “ungdomsbrottslighet”, “brott” och “socialkonstruktivism”.

Vår handledare har varit behjälplig på området genom råd om relevant litteratur och vi har även utnyttjat referenslistorna på forskning vi erhållit för att finna nya användbara artiklar och avhandlingar. De artiklar som inkluderas i tidigare forskning är peer reviewed vilket innebär att de före publicering i tidskriften granskats av en neutral person.

4.4.2 Empiri

Vi har valt att undersöka hur ungdomsbrottslighet konstrueras i Statens offentliga utredningar (SOU) vilket representerar en makronivå. Det innebär att vi använt oss av ett strategiskt urval (Bryman, 2011). Insamlingen av dokument i en studie påverkas bland annat av tillgänglighet och tillgång avseende det eftersökta materialet (May, 2013). Vårt urval har styrts av vilka dokument på makronivå som funnits tillgängliga och består av två av statens offentliga utredningar. Namnen på dessa är SOU 2004:122 *Ingripande mot unga lagöverträdare* och SOU 2012:34 *Nya påföljder*. Vi har i vår strävan efter empiri använt sökmotorn Karnov

genom Lunds universitet och Sveriges riksdags officiella hemsida. Sökningen har utgjorts av ord som “ungdomsbrottslighet”, “unga lagöverträdare”, “ungdom OCH brottslighet” samt ungdomsbrott*. Resultatet blev ett relativt stort antal utredningar men endast ett begränsat antal behandlade ungdomsbrottslighet i generella termer vilket vi eftersökte.

En av anledningarna till valet av SOU-utredningar, i detta fall SOU 2012:34 och SOU 2004:34, har varit att de innehåller stor mängd data till skillnad från andra politiska dokument som till exempel propositioner. Kvalitativ metod och socialkonstruktivistisk ansats kräver snarare en djupare förståelse av texten än kvantitet gällande det empiriska materialet vilket ligger till grund för valet av antalet utredningar.

I SOU 2012:34 har en av fyra delar valts ut bestående av cirka 600 sidor då den delen behandlar ungdomspåföljder samt bedömningar av ungdomar i åldern 15-20 år. Övriga delar behandlar en ny påföljd för myndiga personer och en presentation av existerande påföljdssystem för myndiga personer samt en sammanfattning och bilagor. I SOU 2004:122 används hela utredningen, bortsett från bilagor, som empirisk grund vilket innebär en mängd på ungefär 650 sidor. Aktuella utredningar utvärderar genomförda reformer på uppdrag av Regeringen och dessa utvärderingar berör redan utformade politiska dokument i form av propositioner vilket gör att utredningarna kan anses spegla vårt syfte.

Det empiriska materialet i denna undersökning har haft i uppdrag att utvärdera två omfattande påföljdsreformer vilka skett år 1999 respektive 2007. Utredningarna behandlar vardera en omfattande politisk reform kring ungdomsbrottslighet vilket har underlättat utskiljandet av förändringar i konstruktionen av fenomenet. Detta har varit en del av uppsatsens syfte och motiverar därigenom valet av dessa två utredningar. Trots att utredningarna ger möjlighet att skildra en förändrad konstruktion så bör den begränsade möjligheten att göra en jämförelse över tid ändå poängteras vilken beror på att tiden mellan de två utredningarna inte är särskilt lång. Detta har vägts mot fördelen att utredningarnas uppdrag till stor del är likartat vilket innebär att påståenden gällande skillnader bör få starkare stöd.

Andra svagheter i materialet gäller urvalet av SOU-utredningar och valet av delar inom utredningen från 2012. Den första svagheten handlar om att resultatdelen i uppsatsen endast berör kontexten dömda ungdomsbrottslingar då SOU-utredningarnas uppdrag är att utvärdera påföljdssystemet. Vårt resultat kan inte anses spegla helhetsbilden av ungdomsbrottslighet

utan enbart den andel personer som blivit eller riskerar att bli dömda inom tidsaspekten i vilken utredningarna befinner sig. Den andra svagheten gäller risken att information om ungdomsbrottslighet kan återfinnas i SOU 2012:34 övriga delar. Valda delar har resulterat i teoretisk mättnad av de resultat som presenteras i uppsatsen vilket kan ställas mot ovanstående. En styrka som kan inberäknas är att utvalda delar i utredningarna strikt behandlar ungdomsperspektivet i form av ungdomspåföljder och beaktar ungdomars ålder samt består av cirka 1 200 sidor sammantaget.

4.5 Metodens tillförlitlighet

Extern reliabilitet innebär i vilken grad en studie kan upprepas och intern reliabilitet berör i vilken grad studiens olika deltagare tolkar materialet på ett liknande sätt (Bryman, 2011). I och med att vi använt oss av en kvalitativ metod där kategoriseringsprocessen präglats av revidering och där genomförandet således inte konstant skett på samma sätt har det minskat den externa reliabiliteten i vår undersökning. Användningen av offentliga dokument har till viss del ökat möjligheten till replikering av studien genom att den rådata vi använt finns tillgänglig vilket också medför att studiens externa reliabilitet ökat något. Vi har varit två personer i tolkandet av materialet och en uppdelning av empirin oss emellan har skett vilket inneburit att genomgången av materialet förekommit på två skilda håll. Detta har tillsammans med att vi inte likt den kvantitativa metoden haft en konsekvent och tydlig kategorisering från processens början till slut påverkat den interna reliabiliteten genom att öka risken för skilda tolkningar av materialet. Under processen har vi dock kontinuerligt kommunicerat kring underlaget vad gäller eventuella resultat eller frågor som uppkommit för att öka möjligheten till gemensam tolkning och med det reliabiliteten.

Intern validitet innebär att iakttagelser och utvecklingen av teoretiska begrepp i hög grad korresponderar (Bryman, 2011). Den kvalitativa metoden vilken vi valt genererar möjligheten att gradvis specificera kategorier samt att korrigera frågeställningar, syfte och teori efter framkomsten av resultat vilket har stärkt den interna validiteten i vår undersökning. Vi har efter upptäckten av nya resultat bland annat omarbetat kategorier för att kunna upprätthålla validiteten i vår studie. Den externa validiteten behandlar generaliserbarheten i resultatet av en studie (ibid.) och är för oss begränsad i och med nödvändigheten att avgränsa storleken på vårt urval till skillnad från kvantitativt insamlat empiriskt material.

En av oss som utfört undersökningen har erfarenhet från att arbeta på häktet och har därigenom kommit i kontakt med ungdomar som misstänks för brott. Personen i fråga har i en B-uppsats även genomfört en studie kring konstruerandet av ungdomsbrottslingar i media. Erfarenheten ger en förförståelse av ämnet ungdomar och brottslighet vilket kan ha haft påverkan på studien. Brist på konkret erfarenhet inom området innebär inte avsaknad av förförståelse hos den andra parten i studien utan finns i någon form hos alla. Medvetenhet om sin förförståelse är ett steg i reduceringen av dess inverkan där även kontinuerlig reflektion blir betydelsefullt. Vi har haft fördel av att vi varit två i genomförandet av studien genom att vi kritiskt granskat resonemang hos varandra och medvetenheten kring förförståelsen.

4.6 Bearbetning av data

Kodningsprocessen påbörjades direkt efter att urvalet genomförts och har skett manuellt med hjälp av färgöverstrykningspennor. Det empiriska materialet delades upp på hälften mellan oss utförare med hänsyn till materialets storlek och den tid vi haft till förfogande. Kodning används som ett sätt att skapa ordning och för att tydliggöra mönster samt kopplingar i materialet (Jönson, 2010). Vårt urval har inneburit en stor mängd data med anledning av utredningarnas storlek och processen har hjälpt oss att göra vårt material mer hanterbart.

Syftet med vår studie har varit att jämföra utredningarna vilket koderna underlättat då skillnader och likheter synliggjorts efter bearbetningen. Vi har använt Jönsons (2010) problemperspektiv då vi kodat materialet. Det har sin grund i den vetenskapsteoretiska traditionen socialkonstruktivism och ser i motsats till positivismen verkligheten som konstruerad utifrån socialt överenskomna definitionsprocesser. Det medför att de interaktioner och processer som skapar vår uppfattning blir intressanta att undersöka (Jönson, 2010). Det analyschema som Jönson (2010) skapat har använts i utformningen av koder för att urskilja olika perspektiv på det sociala fenomenet ungdomsbrottslighet. Vi har använt problemperspektivet för att urskilja vilka orsaker och lösningar som förespråkas på fenomenet. Problemkomponenterna "orsaker" och "lösningar" är av resonerande karaktär då de utvecklar resonemang om problemet (Jönson, 2010) och har tillsammans med de teoretiska begreppen stämpling och kategorisering samt Quinneys (1970) teori varit utgångspunkt för våra koder.

Vi har genom problemkomponenterna urskilt vilka orsaker och lösningar som förordas på fenomenet ungdomsbrottslighet för att därefter avgränsa kodningen ytterligare genom de teoretiska begreppen och teorin. Kategoriseringsbegreppet har vi använt för att undersöka hur

ungdomsbrottslingarna kategoriseras efter ålder, kön, sociala problem och brottslighet. Quinneys teori och Beckers stämpningsbegrepp har i kodningen utnyttjats för att frambringa rådande värderingar kring konstruktionen i utredningarna. Kodningen har även tydliggjort förändringar i dessa värderingar över tid vilket gemensamt med ovanstående ligger till grund för vår analys.

4.7 Etiska överväganden

Forskning är viktigt för samhällets utveckling men beaktning måste tas till individernas berättigande till skydd vilket innebär att de inte ska utsättas för fysisk eller psykisk skada och är en självklar förutsättning i forskningsetiska överväganden (Vetenskapsrådet, 1990). Vetenskapsrådet (1990) har upprättat fyra etiska principer vars syfte är att generera normer och riktlinjer för forskaren i förhållandet mellan undersökingsdeltagaren eller uppgiftslämnaren. Dessa fyra riktlinjer är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 1990).

De etiska överväganden som vi gjort mot bakgrund i vetenskapliga rådets principer har resulterat i att vi varken behövt informera om undersökningen, fråga om samtycke, informera om tystnadsplikt eller ge en förklaring av det empiriska materialet som forskningsändamålsenligt under insamlandet av rådatan. Detta har skett utifrån att vi behandlat offentliga politiska dokument som inte berör specifika individers livsförhållanden jämfört med till exempel domslut vilket inneburit att vi inte behövt ta individernas rättighet till skydd mot fysisk eller psykisk skada genererad av undersökningen i beaktande. Det som vi bedömt värt att reflektera etiskt över har varit på vilket sätt vårt material kan generera kontroversiella eller negativa resultat vilka i sin tur kan beröra personerna bakom dokumenten. Vetenskapsrådet (1990) menar dock att frågor som detta ska övervägas etiskt men att de inte får tolkas som att personerna vilka är föremål, i vårt fall indirekta föremål, för forskningen skall kunna hindra publiceringen av för dem negativa forskningsresultat. Detta kan vara ett problem men vi har ansett att forskningskravet, vars innebörd är att samhället behöver forskning för att utvecklas, överväger denna etiska problematik.

4.8 Arbetsfördelning

Vi har varit två författare till den här studien vilket kräver samarbete. Inför och under processen har vi haft kontinuerlig kommunikation kring studiens upplägg, syfte och genomförande för att behålla oss på samma linje i arbetet. Det har gett oss möjlighet att

diskutera fram lösningar på problem och underlättat vårt samarbete. Vi har delat upp arbetet mellan oss i de delar av processen detta varit möjligt men spenderat majoriteten av tiden tillsammans för att kunna utbyta frågor som uppstår. Inför kodningsprocessen skapade vi tillsammans koderna för att därefter gå igenom dem noggrant tillsammans. Under processen höll vi varandra uppdaterade på det framkomna resultatet för att eventuellt uppmärksamma likheter och skillnader. Det skriftliga arbetet har vi delat på men båda har varit insatta i arbetets samtliga delar. Vi har vid uppdelningen utnyttjat våra olika starka sidor för att uppnå bästa möjliga resultat gällande slutprodukten.

5. Resultat och analys

Resultat- och analysdelen är uppdelad i en del som berör kategorisering och en del som behandlar lösningar på ungdomsbrottslighet.

I empirin som vi har analyserat har vi sett två tydliga kategoriseringar av ungdomsbrottslingen genom ålder och kön. En kategorisering som grundar sig att dela upp, avgränsa och skildra världen (Börjesson & Palmblad, 2008). Ålderskategorin har delats in i två avgränsningar, 15-17-åriga och 18-20-åriga brottslingar och inom dessa ålderskategorier ryms olika problemdefinitioner av brottslighet för åldersgruppen. I åldersgruppen 15-17-åringar visar empirin på att ungdomar kategoriseras in som "icke kriminella" eller "kriminella" utifrån allvarlighetsgraden på brottet som får direkt betydelse för skillnaden i hur de tillskrivs sociala problem. När det gäller gruppen 18-20-åringar ger SOU 2012:34 denna åldersgrupp betydligt större utrymme vilket gör att majoriteten av de hämtade citaten kommer från den utredningen. Det ger indikation på en förändring gällande vilka åldersgrupper som inkluderas i det sociala fenomenet ungdomsbrottslighet från år 2004 till år 2012. Vad gäller kategorisering genom kön så skapar utredningarna två olika konstruktioner utav vilket/vilka kön som begår brott.

Uppsatsens andra del behandlar frågan om vilka lösningar som förespråkas på ungdomsbrottslighet. De lösningar som förespråkas på fenomenet är av organisatoriskt karaktär vilket leder in uppsatsen på det rådande spänningsförhållandet mellan proportionalitetsprincipen och vårdprincipen. Resultat och analys redovisas under samma avsnitt för att få en tydligare och mer sammanhållen framställning.

5.1 Alla ungdomar i åldern 15-17 begår brott

Inom denna kategori innefattas ungdomar i ålder 15-17 år som begått sitt första brott av mindre allvarlighetsgrad eller återfallit i mindre allvarlig brottslighet. En central utgångspunkt genom utredningarna är intresset av att upprätthålla ett barnperspektiv när det kommer till ungdomarna.

Ett barnperspektiv - ... - innebär att den samhälleliga reaktionen på brott som begås av barn måste vara inriktade på rehabilitering och åtgärder mot de riskfaktorer som bidragit till brottsligheten och som kan orsaka återfall i brott (SOU 2012:34 s. 360)

Trots att den samhälleliga reaktionen på ungdomsbrottslighet enligt citatet måste vara inriktad på åtgärder mot återfall och rehabilitering har ett resultat framkommit där kategorin ungdomar som begår mindre allvarlig brottslighet inte anses ha ett behov av behandling eller rehabilitering. Mindre allvarlig brottslighet ses ofta som något normalt i båda utredningarna, ett perspektiv som grundar sig i att brottslighet anses vara en del av ungdomars mognads- och utvecklingsprocess.

Utän att ge uttryck för någon tolerans eller acceptans för ungdomars brottslighet, kan man säga att det ofta ingår i en normal utvecklings och mognadsprocess för en ung människa att någon gång begå en olaglig handling av mindre allvarlig art. (SOU 2012:34 s. 508)

Genom att använda uttrycket ”en ung människa” indikerar stycket ovanför att samtliga i ungdomsgruppen generellt begår brott av mindre allvarlig art vilket är ett återkommande antagande i utredningarna. Utredningarna pekar ofta på att gruppen ungdomar på det hela taget utövar stor mängd brottsliga aktiviteter.

Det står dock helt klart att ungdomar som grupp är mycket brottsaktiva.
(SOU 2004:122 s. 182)

Ovanstående stycke inkluderar all brottslighet som begåtts av ungdomar. Då brottslighet är ett brett begrepp är utredningarna tydliga med att poängtera att brottslighet av mindre allvarlig grad oftast inte innebär några sociala problem eller ett steg på vägen mot ett asocialt liv.

För de allra flesta är det ingen indikation på sociala problem och inget första steg mot felaktiga livsval. (SOU 2012:34 s. 360)

De ungdomar som beskrivits konstrueras följaktligen inte som riktiga kriminella då deras handlingar anses vara normala och en återupprepning av det avvikande beteende oftast inte sker.

Ungdomarnas brottsliga handlingar anses i denna kategori vara normala men de ingår trots det i fenomenet ungdomsbrottslighet. Detta av anledningen att handlingarna definierats som kriminella av makthavande politiska agenter genom lagtexter enligt första komponenten i Quinneys (1970) teori. Då handlingarna som begåtts är kriminellt definierade har eller kommer dessa ungdomar vara i kontakt med rättsväsendet vilket således skapat behovet av att behandla denna kategori i SOU-utredningarna. Det innebär därmed en inkludering av denna kategori i konstruktionen av fenomenet ungdomsbrottslighet. Om nu ungdomarna utifrån Quinneys teori anses kriminellt definierade hur kommer det sig att dessa ungdomar trots det inte ses som riktiga kriminella?

5.1.1 Ett normaliseringsperspektiv

Utredningarna är mycket tydliga med att poängtera att brottslighet av mindre allvarlig art bland ungdomar ingår i ett beteendemönster som anses vara normalt och att det därför inte ska straffas speciellt hårt. Detta för att undvika en stämpel av ungdomarna som brottslingar. Följande utdrag är hämtat från en diskussion kring straff av mindre allvarlig brottslighet.

Ett strängare påföljdsval kan få såväl den unge själv som dennes omgivning att identifiera den unge som kriminell, när det egentligen är frågan om ett utslag av oförstånd och bristande förmåga. (SOU 2012:34 s. 508)

En kriminell identitet innebär enligt utredningarna att omgivningen eller ungdomen ser sig själv som kriminell. Det kan förstås utifrån Becker (1997) som menar att en stämpling, i detta fall en kriminell identitet, grundar sig i en definitionsprocess bestämd av de med makt och legitimitet att utföra definitionen och därmed stämplingen. De med makt vill inte att en stämpling ska ske. Genom att prata om handlingen som ett utslag av oförstånd och bristande förmåga är det mognadsprocessen hos ungdomarna som anses vara faktorn till brott snarare än en bakomliggande social problematik. Ett argument som kan grunda sig i faktumet att

kategorisering i praktikverksamheter, med fokus på sociala problem, har en grund i normaliseringsarbete där endast vissa problem och avvikelser definieras och därmed anses ge berättigande till särskilda insatser (Börjesson & Palmblad, 2008). Då brott av mindre allvarlig grad tillhör mognads- och utvecklingsprocessen, utifrån det empiriska materialet, kan inte dessa ungdomar kategoriseras in som avvikande. Det skapar därmed en konstruktion av ungdomarnas brottslighet som normal eller som en engångsföreteelse vilket resulterar i en bild av ungdomsbrottslingarna i denna kategori som "icke kriminella".

Normaliseringen kan även ha sin förklaring i den så kallade "age-crime-kurvan" vilket innebär ett väl etablerat vetenskapligt antagande gällande att antisociala och kriminella aktiviteter snabbt toppar under senare tonår för att sedan lika fort hamna i nedgång i takt med att ungdomarna går in i vuxenvärlden (Sweeten, Piquero & Stienberg 2013). Synsättet på ungdomarnas brottslighet som normal kan således förstås genom "age-crime-kurvans" vetenskapliga antagande som innebär att brottsligheten hos majoriteten av ungdomarna kommer upphöra i ett senare skede i deras liv. Ungdomens agerande kopplas därmed inte heller till någon social problematik då större delen av ungdomarnas brottslighet inte innebär ett första steg mot en kriminell livsstil enligt "age-crime-kurvans" antagande.

5.2 Problemungdomarna

I denna kategori återfinns ungdomar i åldern 15-17 år som begått allvarlig eller mycket allvarlig brottslighet samt upprepade återfall i brottslighet. Denna ålderskategori får övervägande störst utrymme i båda utredningarna. Estradas (2001) forskning visar på att svenska ungdomars, i åldern 16-24 år, subjektiva erfarenhet av seriös brottslighet har ökat medan brottsstatistiken ligger på en relativt stabil nivå. Detta kan vara en förklaring till varför denna kategori får så stort utrymme då den subjektiva upplevelsen kring mer seriös brottslighet ökat vilket konstruerar brottsligheten som ett större problem än vad brottsstatistiken indikerar. Något som kan relateras till svensk medias framställning av ungdomsbrottslighet som från mitten på 1980-talet till mitten på 1990-talet primärt behandlat frågan om våldsam brottslighet vid rapportering om ungdomsbrottslighet (Estrada, 1999). Nyare internationella studier visar även liknande resultat (se till exempel Rhineberger-Dunn, 2013). Att våldsamma ungdomar fått ett större utrymme i media kan vara en förklaring till varför denna grupp behandlas i så stor utsträckning i båda utredningarna. Dessa ungdomar

tillskrivs ofta en omfattande social problematik i det empiriska materialet på grund av brottsligheten.

Man pekar vidare på att barn och ungdomar som begår kriminella handlingar, inte minst de som ägnar sig åt omfattande och allvarlig brottslighet, ofta är socialt utsatta och har ett särskilt behov av stöd (SOU 2004:122 s. 148)

Den konstruktion som skapas innebär att de ungdomar som ägnar sig åt allvarlig brottslighet ofta har en social problematik. Genom att tillskriva ungdomsbrottslingarna en social problematik blir den en del av själva definitionen av deras brottslighet. Quinney (1970) beskriver i den andra komponenten att definitionen av en handling som kriminell är ett sätt för de segmenten med makt i samhället att utöva kontroll av de svagare segmenten. Att stämpla ett avvikande beteende innebär att identifiera vad som är orsakerna till det abnormala beteendet (Becker, 1997). Den kriminella handlingen tillsammans med sociala problem blir därmed stämplingen och således orsaksförklaringen till det avvikande beteendet. Ett argument som kan anses ha sin grund i den långa rad av forskning som de senaste decennierna pekat på en korrelation mellan minskat återfall i brott för ungdomar utifrån variabler så som sociala, psykologiska eller biologiska förändringar (Sweeten, Piquero & Stienberg 2013).

5.2.1 Vad innefattas i ungdomarnas sociala problem?

Ungdomarnas sociala problem beskrivs mer utförligt desto högre allvarlighetsgrad på brottet som diskuteras. Vid allvarlig brottslighet diskuteras oftast sociala problem på ett mer generellt plan och frågan lämnas istället till socialtjänsten att göra en bedömning av de sociala problemen. Utredningarna gör därmed inga starkt uttalade definitioner av sociala problem när det gäller ungdomar som begått allvarlig brottslighet utan benämner snarare sociala problem som riskfaktorer för återfall i brottslighet.

Vidare skall den särskilda påföljden överlämnande till vård inom socialtjänsten, som döps om till socialtjänstpåföljd, komma i fråga först sedan man efter en mer kvalificerad bedömning har funnit att den unge löper risk för fortsatt brottsligt beteende och därför är i behov av kraftfulla åtgärder från socialtjänstens sida. (SOU 2004:122 s. 641)

De sociala problemen blir riskfaktorer för brottslighet och genererar ett berättigande till åtgärder från socialtjänsten. Detta kan grunda sig i att det redan tidigare beskrivna vetenskapliga antagandet, att praktikverksamheter bygger på ett normaliseringsarbete där endast vissa problem definieras och ges berättigande till insatser (Börjesson & Palmblad, 2008). Riskfaktorer för fortsatt brottslighet blir ett definierat problem som kräver åtgärder. Något som kan utläsas än mer tydligt i diskussionen vid mycket allvarlig brottslighet där dessa riskfaktorer identifieras på ett uttryckligt sätt.

Några ungdomar hade en aggressiv och negativ inställning till sin omgivning samt förnekade brott och såg ingen anledning att ändra sin livsföring. Majoriteter av ungdomar umgicks främst med antisociala kamrater och hade svårigheter att knyta nya prosociala kontakter. Några ungdomar var lättpåverkade, handlade utifrån sina impulser och hade svårigheter att förutse konsekvenserna av sina handlingar. Vissa ungdomar hade exempelvis svårigheter att kontrollera sitt humör vilket kunde resultera i våldsyttningar. I några fall hade brotten begåtts under drogpåverkan. (SOU 2012:34 s. 560)

Riskfaktorer för återfall i brott blir de sociala problemen som citatet ovan beskriver. En i stor omfattning detaljerad bild som inkluderar miljöfaktorer, psykologiska förklaringsmodeller samt drogmissbruk. Ungdomarna kategoriserar således in utifrån flera omfattande sociala problemområden. Dessa riskfaktorer är tydligt individinriktade vilket speglar den rådande diskursen av en moralpolitisk agenda där skulden läggs på individerna snarare än på samhället (Pitt, 2001) och sällar bort andra förklaringsmodeller (France, 2008). Det är individernas egna egenskaper som behöver förändras och det förs ingen diskussion om strukturella förutsättningar som till exempel skola, arbetsmöjligheter, välfärd, och integration. Faktorer som enligt forskning påverkar vilka ungdomar som begår brottsliga handlingar (Bäckman, Estrada, Nilsson & Shannon, 2014). Detta är något som kan ha sitt ursprung i utredningarnas synsätt kring en kriminell handling.

Numera betonas handlingen, handlingens konsekvenser, skulden och brottets svårighet. (SOU 2004:122 s. 144)

Konstruktionen utgår då från en rationell syn på ungdomar vilket resulterar i ett individfokus som utesluter samhällets roll i ungdomens brottslighet. Detta skapar en stämpling där förklaringen av de abnormala handlingarna blir individinriktade (Becker, 1997). France

(2008) menar att riskfaktorsanalyser gör att vi ser riskfulla individer som i sin tur skapar en grupp av marginaliserade ungdomar vilka betraktas som farliga och i behov av större kontroll. Definitionen av dessa ungdomar som mer än bara den brottsliga handlingen skapar genom riskfaktorsanalysen en rädsla för denna grupp. En rädsla som gör att dessa ungdomar identifieras som "riktiga kriminella" med behov av kraftfulla åtgärder.

Ett betonande av ungdomarna som rationella människor ansvariga för sina handlingar i motsats till att beskriva dem som i behov av vård kan urskiljas i tvistefrågan som återkommer i olika tankemodeller under 1900-talet gällande om ungdomen ska betraktas som ett offer eller ett handlande subjekt (Ohlsson & Swärd, 1994). Offerperspektivet innebär att ungdomen blir ett objekt och således ett offer inför förhållanden som denne inte kan råda över. Ungdomen blir däremot ur ett subjektivt synsätt ansvarig för sina handlingar där fokus i och med det hamnar på straff snarare än behandling (ibid.). I det empiriska materialet kan båda perspektiven urskiljas i konstruktionen av ungdomsbrottslighet vilket leder till en problematik gällande vilket synsätt som ska få företräde, något som diskuteras vidare i avsnitt 5.6.

5.3 18-20-åringar - ungdomar eller vuxna?

En kategorisering av ungdomsbrottslingar i åldersgruppen 18-20 sker mycket sällan i SOU 2004:122 men inträffar i hög utsträckning i SOU 2012:34 då gruppen tilldelats ett flertal specifika kapitel i utredningen. Då SOU 2004:122 diskuterar denna åldersgrupp sker det ofta i samband med en generell beskrivning av historiken kring behandling av ungdomsbrottslingar.

I vårt land finns det en lång tradition och bred förankring, när det gäller att särbehandla unga lagöverträdare i straffrättsligt hänseende. (SOU 2004:122 s. 141)

I begreppet unga lagöverträdare inkluderar SOU 2004:122 åldersgruppen 18-20 år men som redan beskrivits så förekommer ingen tydlig diskussion kring denna kategori med anledning av att övervägande fokus läggs på 15-17-åringar. Detta utgör en av de stora skillnaderna mellan utredningarna. Som tidigare påvisats har ålderskategorin 15-17 år ett tydligt inflytande av barnperspektivet som innebär att vård och behandling riktas mot ungdomarna för att motverka riskfaktorer för fortsatt brottslighet. Ålderskategorin 18-20 år har en del andra utgångspunkter. Den första och kanske mest centrala utgångspunkten är att de kan dömas likt andra myndiga personer till skillnad från 15-17-åringar.

Lagöverträdare som fyllt 18 år men inte 21 år vid tidpunkten för lagföringen kan dömas till samma slag av påföljder som andra myndiga personer. (SOU 2012:34 s. 761)

Det innebär att barnperspektivet inte längre är aktuellt för dessa ungdomar då de ingår i samhällets konstruktion av myndiga personer. Trots att deras ålder ger dem inträde i konstruktionen myndiga personer så ska 18-20-åriga ungdomsbrottslingar inte betraktas som ”vuxna” fullt ut. Detta är något som SOU 2012:34 ger ett flertal exempel på genom att referera till experter på området. Följande exempel kommer från 2012 års utredning och innefattar material hämtat från doktrinen om ”Straffrättens påföljdslära”, skriven av Nils Jarbor och Josef Zila, gällande 18-20-åriga brottslingar.

Unga människor kan inte rimligen begäras ha full förståelse för andras intressen och för de värden som är grundläggande för samhällsordningen. Unga människor har inte hunnit utveckla en förmåga till att leva sig in i andra människors lidande eller förmåga till självkontroll. De har svårare att motstå gruppträck, att kontrollera aggressiva impulser och att uppskjuta måluppfyllelse. (SOU 2012:34 s. 773)

Ovanstående exempel rymmer en konstruktion vilken delas av samtliga experter enligt en presentation i SOU 2012:34 och medför att ungdomar i åldern 18-20 år kategoriseras utifrån en bristande utveckling, erfarenhet och omdömesförmåga. Dessa centrala egenskaper skapar en konstruktion av brottslingar mellan 18-20 år som innebär att de inte är fullt utvecklade människor och att de inte är fullt kapabla att förstå sina handlingar.

5.3.1 18-20-åringar som ungdomar

Det finns likheter i konstruktionen mellan den aktuella ålderskategorin och 15-17-åringar. SOU 2012:34 pekar ofta på att åldersgruppen 18-20-åringar som begår brott har paralleller till 15-17-åriga ungdomsbrottslingar vilket tydligt framkommer i exemplet nedanför:

De sociala och psykologiska riskfaktorerna som bidrar till att vissa unga personer bryter mot gällande normer upphör inte att påverka den unge bara för att myndighetsåldern har inträtt. (SOU 2012:34 s. 798)

Utredarna refererar i detta exempel till att 18–20-åringar fortfarande är ungdomar trots att de blivit myndiga och drar samtidigt paralleller till åldersgruppen 15-17 år vilket ofta

förekommer. En anledning till varför denna grupp inberäknas och behandlas likartat med ålderskategorin 15-17 år kan vara den utsträckta ungdomstid där ungdomarnas beroendeförhållande till föräldrarna eller samhället hålls kvar längre (Swärd, 1995). I och med att ungdomsgruppen blivit större har också ungdomsproblemen blivit mer synliga och mer diskuterade (Ohlsson, 1997). Det försenade inträdet till "vuxenvärlden" kan vara en grund till varför en förskjutning av ungdomsbegreppet skett som kommit att inkludera även 18-20-åringar då de fortfarande, likt 15-17-åringar, är i en beroendeställning till föräldrarna eller samhället. Detta utifrån att de kanske fortfarande är kvar i skolan, inte har en egen bostad eller möjlighet att försörja sig själv (ibid.).

Quinney (1970) menar i komponent nummer två att värderingar hos de makthavande segmenten i samhället är avgörande för en definition. Avsaknaden av ålderskategorin 18-20 år i SOU 2004:122 gör att konstruktionen i SOU 2012:34 indikerar ett värderingsskifte gällande att 18-20-åriga ungdomsbrottslingar numera ska ingå i konstruktionen ungdomsbrottsling.

5.3.2 18–20-åringar som både ungdomar och vuxna

Trots att det finns paralleller finns det också tydliga skillnader mellan de två ålderskategorierna. 15–17-åriga ungdomsbrottslingar beskrivs antingen med eller utan social problematik medan det gällande ungdomsbrottslingar i åldersgruppen 18-20 år i stället förs resonemang om ålderns betydelse och att myndighetsåldern inte bör innebära att de ska betraktas som vuxna vilket redovisats tidigare. Den abrupta myndighetsgräns som idag skildrar en individ som ungdom eller vuxen är något som utredningen indirekt framställer som problematisk. Den största skillnaden mellan dessa två åldersgrupper är trots denna problematik just att myndighetsåldern inträffat vilket i juridisk mening innebär att en ungdom blivit vuxen.

Varför de kategoriseras in på olika sätt i SOU 2012:34 i förhållande till SOU 2004:122 kan grunda sig i framväxten av teoretiseringar kring en åldersgrupp mellan stadiet barn/ungdom och fullt vuxen vilka skett under mitten av 1990-talet (Arnett, 2000). Teoretiseringsförsök som resulterat i en demografisk förändring där perioden mellan de sena tonåren och början på tjugooårsåldern inte längre betraktas som en kort övergångsfas till vuxenvärlden utan som en distinkt period i en individs livstid präglad av förändring och utforskning av möjliga livsval (ibid.). Den ålderskategorin ingår utifrån forskning i en egen och distinkt kategori vilket SOU 2012:34 uppdelning av ålderskategorierna reflekterar i motsats till SOU 2004:122. En tydlig

indikation på att SOU 2012:34 är präglad av detta vetenskapliga antagande återfinns i följande utdrag.

Personer i åldersgruppen 18-20 år är således som vi ser det i ett mellanskikt mellan barn- och vuxenvärlden (SOU 2012:34 s. 798)

Resultatet kring den specifika åldersgruppen speglar därmed två skilda konstruktioner. Den ena som juridiskt vuxna människor och den andra som en grupp mer lik ungdomar än vuxna. Trots att den juridiska definitionen väger tungt i samhället kan den konstruerade bilden av denna åldersgrupp som ungdomar indikera, vilket även forskningsområdet speglar, att gruppen inte ska betraktas som fullt vuxna utan ska kunna inkluderas i begreppet ungdomsbrottslighet.

5.4 Ungdomsbrottslingen som man, kvinna eller både och?

Det har framkommit viss skillnad i det empiriska materialet gällande hur utredningarna redogör för ungdomsbrottslingen utifrån kön. Utredningarna skapar delvis skilda kategoriseringar genom hur de benämner ungdomsbrottslingen och använder sig av kön. Ungdomsbrottslingen benämns genomgående främst som ”den unge” i SOU 2004:122. I stycken där diskussionen specifikt berör ungdomsbrottslingen förekommer flertalet tillfällen då texten syftar tillbaka på den unge som en person av det manliga könet. Detta sker på olika ställen i texten och kan speglas i citatet nedan som är ett exempel på den vanligt förekommande beskrivningen av ungdomsbrottslingen i utredningen. Citatet är hämtat från en diskussion om hur underrättelsen av straffvarning ska utformas där förslaget som lagts fram innebär att ett personligt möte mellan åklagaren och ungdomen ska införas.

Det kan också starkt ifrågasättas om den unge, när *han* erhåller ett beslut om åtalsunderlåtelse trots att *han* inte inställt sig till mötet hos åklagaren, får klart för sig att samhället ser allvarligt på att *han* har begått ett brott. (vår kursivering) (SOU 2004:122 s. 270)

Det förekommer tidvis vid beskrivningen av ungdomsbrottslingen att först använda ”den unge” och därefter redogöra för personen med ord som han, hans eller honom. Det skapar konstruktionen av ungdomsbrottslingen som en ung man. I utredningen förekommer

emellanåt delar av lagtexten för att redogöra för området ungdomsbrottslighet och för att diskutera eventuella problem. Det sker även i dessa stycken, om än inte i lika stor omfattning som ovanstående exempel, beskrivningar av ungdomsbrottslingen utifrån det manliga könet. Ett exempel på detta kommer från ett avsnitt om särskilda regler för unga lagöverträdare vid bland annat påföljdsval.

I 29 kap. 7 § andra stycket finns dessutom ett förbud mot att döma till fängelse på livstid för brott som någon har begått innan *han* fyllt 21 år. I 29 kap. 3 § 3 stadgas att det som förmildrande omständighet vid bedömningen av straffvärdet av brottsligheten särskilt skall beaktas om den tilltalades handlande stått i samband med *hans* uppenbart bristande utveckling, erfarenhet eller omdömesförmåga. Detta stadgande kompletteras av 29 kap. 7 § första stycket, som föreskriver att om någon har begått brott innan *han* har fyllt 21 år skall hans ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen... (vår kursivering) (SOU 2004:122 s. 159)

Det innebär således att även lagtexten i 2004 års utredning konstruerar ungdomsbrottslingen som en ung man. Sammantaget skiljer sig ovanstående gentemot SOU 2012:34 som genomgående främst benämner ungdomsbrottslingen som ”den unge”, ”ungdomen” eller ”ung lagöverträdare”. Det förekommer benämningar av ungdomsbrottslingen utifrån kön i utredningen från 2012 men då används orden ”han eller hon” i meningen. Ett annat alternativ som används i sammanhanget då texten i utredningen från 2012 syftar tillbaka på ungdomsbrottslingen är ”denne”. Exempel på detta följer nedan och är hämtade från ett sammanhang där utformningen av ungdomstjänst diskuteras samt en kontext där socialtjänstens roll vid utslussning från sluten ungdomsvård avhandlas.

Som det även framhölls vid det seminarium för tingsrättsdomare som utredningen anordnade vet ofta den unge inte i realiteten vad *han eller hon* samtycker till. (vår kursivering) (SOU 2012:34 s. 441)

Det är därför inte säkert att socialtjänsten har aktuella kunskaper om den unge eller någon kontakt med *denne* och *dennes* familj. (vår kursivering) (SOU 2012:34 s. 580)

Utredningen från 2012 använder till största delen könsneutrala ord för att beskriva ungdomsbrottslingen och i utredningen från 2004 förekommer övergripande ordval som ”den unge”. Det kan sammantaget skönjas en skillnad i detta sammanhang då begrepp som syftar

på det manliga könet ofta påträffas i 2004 års utredning vilket konstruerar ungdomsbrottslingen som ung man i motsats till utredningen från 2012.

5.4.1 En konstruktion av verkligheten

En social kategori återger inte en objektiv verklighet utan åskådliggör sättet som världen är definierad på (Börjesson & Palmblad, 2008). Ovanstående resultat kan med bakgrund till det resonemanget förstås som en förändring i konstruktionen av verkligheten från år 2004 till år 2012 gällande vem som begår kriminella handlingar som ung.

Fenomenet ungdomsbrottsling inkluderade år 2004 enbart män men har år 2012 utökats till att även inbegripa kvinnor. Kön är enligt Tracy, Kempf-Leonard och Abramoske-James (2009) den faktor som kopplat till brott är mest diskriminerande och män har historiskt sätt redovisats som orsak till majoriteten av begångna brott. Det finns enligt författarna en lång tradition av att helt utesluta kvinnor i forskning på området och kön i förhållande till brott har först under de senaste decennierna tagit plats vilket utvecklat en mer omfattande teoretisk samt empirisk grund. En utjämning gällande kön inom brottslighet har skett i konstruktionen och kan uppfattas som en trend vilken återfinns i andra länder (se till exempel Lauritzen et al. 2009 & Fergusson, 2013).

Konstruktionen av ungdomsbrottslingen som man i utredningen från 2004 kan ha sitt ursprung i den historia av forskning som endast sammankopplat brottslighet med män. Det kan förstås som att den sena forskningstraditionen av kön och brottslighet inte fått fullt genomslag under den här tiden. Ett särskilt innehåll följer med en social kategori och är ett resultat av vad som innefattas och utesluts från den specifika kategorin. Innehållet blir vetenskap om hur individen vilken inkluderas i kategorin är (Börjesson & Palmblad, 2008). Innehållet är enligt Burr (2003) påverkat av den kulturella och historiska kontext som råder. Utifrån det resonemanget kan kategorin ungdomsbrottsling år 2004 uppfattas som att den inte förknippades med personer av det kvinnliga könet. En ungdomsbrottsling ansågs inte vara en kvinna utifrån vetenskapen om den sociala kategorin som förelåg under den tiden. Framväxten av forskning kring kön och brottslighet kan ha fått större fäste år 2012 med utgångspunkt i utredningens benämning av ungdomsbrottslingen som både man och kvinna.

Blumer (1971) menar att ett socialt problem inte existerar för ett samhälle om det inte är identifierat som ett socialt problem. Teoretisering och generering av empiriskt underlag kan

ligga till grund för en identifiering av problemet som i sin tur resulterat i en förändring av konstruktionen. Den övervägande användningen av könsneutrala ord som “den unge” i det totala empiriska materialet kan förstås som att forskningen fått viss effekt på utredningarna men att den på senare år skett i större utsträckning vilket påvisas i SOU 2012:34.

5.5 Vem är kompetent nog att ansvara för ungdomsbrottsligheten?

Socialtjänsten och statens institutionsstyrelse framställs som de främsta aktörerna när det kommer till lösningar på ungdomsbrottslighet både i utredningen från 2004 respektive 2012. Kriminalvården förekommer som aktör enbart gällande unga lagöverträdare i gruppen 18-20 år, främst i utredningen från 2012 som har flera tydliga avsnitt avseende denna grupp. Det konstateras att åldersgruppen placeras inom Kriminalvården utifrån det faktum att de i juridisk mening är myndiga. Kriminalvårdens uppdrag är att hantera myndiga kriminella personer och därför förs ingen vidare diskussion i utredningarna om alternativa lösningar. Inget vidare resultat kring denna verksamhet kommer därför presenteras för den aktuella åldersgruppen.

Kriminalvården förekommer i betydligt mindre omfattning gällande gruppen 15-17-åringar jämfört med socialtjänsten och statens institutionsstyrelse vilka utgör merparten av det empiriska materialet när det kommer till lösningar. Dessa organisationer kommer av den anledningen redovisas nedanför.

5.5.1 Socialtjänsten

Socialtjänstens centrala roll och diskrimineringen av kriminalvården som aktör påvisas i exemplet nedan:

Tvärt om innebär socialtjänstens allmänna ansvar för unga personers sociala situation att åtgärder inom socialtjänsten bör vara ett oundgängligt och bärande inslag i påföljdssystemet för unga lagöverträdare. Enligt vår bedömning bör därtill den sedan länge uttalade ambition att hålla unga lagöverträdare utanför kriminalvården få fortsatt genomslag. (SOU 2012:34 s. 362)

Utredningarna baseras således på principen att unga lagöverträdare främst ska bli aktuella för åtgärder inom socialtjänsten och en strävan efter att kriminalvården bör undvikas. Det senast nämnda grundar sig i uppfattningen om att den unge kan uppleva en placering inom

kriminalvården som ett intyg på att vara kriminell. Det skapar konstruktionen av socialtjänsten som mindre stigmatiserande för den unge lagöverträdaren i motsats till kriminalvården. Denna sociala konstruktion kan enligt Blumer (1971) ha skapats genom en kollektiv definitionsprocess vilken enligt det socialkonstruktivistiska perspektivet kan förstås som ett resultat av den subjektiva verkligheten. Uppfattningen om socialtjänsten och kriminalvården kan förstås som skapade ur samhällets subjektiva föreställning om organisationerna.

Becker (1997) beskriver mänsklig aktivitet som kollektiv och menar att människor anpassar sitt beteende till omgivningen. Det innebär att avvikande beteende är kollektivt och att avståndstagandet som framkommer kan ha sin grund i en rädsla för att ungdomarna efter en placering hos kriminalvården ska påverka och efterlikna varandras negativa beteende. Stämplingsbegreppet innebär att handlingar, situationer och människor definieras som avvikande men också att dessa klassificeras. Definitionerna resulterar i stämpling (ibid.). Kriminalvården kan förstås förknippas med definitioner av handlingar, situationer och människor som anses vara särskilt avvikande. De människor som befinner sig inom denna verksamhet har agerat på ett sätt som tillhör den allvarigare kategorin. Det innebär att en placering av unga lagöverträdare i organisationen sannolikt resulterar i en stämpling av personen som särskilt avvikande. En stämpling som enligt Becker (1997) kan medföra svårigheter gällande att avhålla sig från avvikande beteende i framtiden. En konsekvens som av förklarliga skäl vill undvikas med tanke på de aktuella personernas unga ålder. Ohlsson (1997) beskriver i sin avhandling att domstolens uppgift i ungdomsmål innebär en avvägning mellan att avstå från frihetsberövande straff mot bakgrund av de ungas framtid samt rehabilitering och att göra en markering. Domstolen behöver i detta sammanhang även göra klart för ungdomarna att den aktuella sortens handlingar medför bestraffning.

Quinney (1970) beskriver att den andra komponenten innebär att de maktdominerande grupperna i samhället utformar strafflagstiftningen men även riktlinjer för verkställigheten av denna gällande hur de kriminella ska hanteras efter sina egna intressen. Det kan beröra reglering av hur behandling eller kontroll ska utformas och ovanstående innebär således att de samhällsgrupperna med makt har ett intresse av att unga kriminella ska omhändertas av socialtjänsten. Lindgren (1993) åskådliggör detta i sin avhandling om missbruk genom att redogöra för hur aktörsgrupper med makt bevakar sina intressen och styr problemdefinitionen dit de önskar. Ur detta perspektiv kan en tolkning göras gällande att intresset står i konflikt

med att unga kriminella ska hanteras inom kriminalvårdens verksamhet och påföljdssystemet kommer därför genomsyras av riktlinjer som resulterar i att gruppen ungdomsbrottslingar främst hamnar i socialtjänstens verksamhet.

I båda utredningarna framkommer en grundsyn på unga lagöverträdare som motiverar bland annat socialtjänsten som aktör i arbetet med ungdomsbrottslighet. Det framkommer i SOU 2004:122 att denna föreställning härstammar från propositionen 1997/98:96.

... barn och ungdomar som begår kriminella handlingar ofta är socialt utsatta och har ett särskilt behov av stöd och hjälp ... (SOU 2004:122 s. 309)

Intresset från maktgrupper i samhället grundar sig bland annat i normer enligt Quineys (1970) andra komponent och grundsynen som redovisas ovan kan förklaras härstamma från en rådande norm om att en ung person som begår kriminella handlingar har ett behov av socialt stöd. Intresset av att hanteringen ska ske inom socialtjänsten har således sitt ursprung i normen vilken konstruerar definitionen av en ung kriminell som socialt utsatt. Definitioner grundar sig i en användning av normer för att frambringa ordning. Formuleringar som placerar en individ i motsats till det eftersträvansvärda kan göra en social inordning och sociala åtgärder legitima eller förståeliga (Börjesson & Palmblad, 2008). Appliceringen av begrepp som kan kopplas till social problematik såsom vårdbehov och missbruk vilka redovisas i tidigare avsnitt kan förstås som ett sätt att skapa stöd för en placering hos socialtjänsten och deras insatser.

Lindgren (1993) beskriver att definitioner av beteenden kan grunda sig i moraliska värderingar och menar att definitionen av något som oönskat är första steget i att inrätta ett problem i samhället. De båda utredningarna uttalar vidare att socialtjänsten är den som har kompetens och erfarenhet inom området ungdomar med sociala problem. Socialtjänsten framställs som huvudsaklig aktör utifrån sin kunskap inom området socialt utsatta ungdomar i behov av stöd utifrån den rådande definitionen av ungdomsbrottslingen. Definitioner av ungdomsbrottslingen kan utifrån begreppen byråkratiska/juridiska kategorier tolkas som framtagna med utgångspunkt i socialtjänsten samt dess organisation då dessa begrepp innebär att definitioner skapas för att kunna passa in i en institution (Börjesson & Palmblad, 2008). Kategoriseringen av ungdomarna som personer med sociala problem gör socialtjänsten till en

passande lösning. Ovanstående innebär att de som inte kategoriseras i motsats till det önskvärda, de så kallade "icke-kriminella", tilldelas således inte några lösningar.

5.5.2 Statens institutionsstyrelse

SiS beskrivs i utredningen från 2004 respektive 2012 ha kompetens inom vård under låsta förhållanden samt gentemot ungdomar med allvarlig brottslighet och med mycket sociala problem. Det framkommer bland annat i exemplen:

Genom att SiS ansvarar för verkställigheten av sluten ungdomsvård och även i övrigt ansvarar för de särskilda ungdomshemmen, har myndigheten stor erfarenhet gällande arbete med ungdomar som gjort sig skyldiga till allvarlig brottslighet och annars har en betydande brottsbelastning och stor social problematik. (SOU 2012:34 s. 660)

SiS organisation är uppbyggd kring behandling och rehabilitering av bl.a. vård- och tillsynskrävande ungdomar ... (SOU 2004:122 s. 515)

Statens institutionsstyrelse blir ytterligare en aktör när det kommer till lösningar på det sociala problemet att ungdomar begår brott då deras verksamhet är inriktad på att stödja och hjälpa unga lagöverträdare, med specialisering på dem med stor social problematik. Definitioner av de ungas beteende som särskilt allvarlig brottslighet kan enligt Quinneys andra komponent indikera att det ligger i stark konflikt med intresset hos maktgrupperna i samhället (1970).

Det framkommer vidare i utformningen av verkställigheten att dessa ungdomar ska få stöd för sin sociala problematik men att det ska ske under strängare tillsyn för att hindra utövandet av denna sorts beteende i samhället. Definitionerna ovan inbegriper behov av vård under sträng tillsyn med anledning av betydande sociala problem och kan förstås ha formulerats för att skapa legitimitet åt SiS som aktör. Utformningen av definitionerna kan tolkas som skapade utifrån organisationen för att kunna anpassas till den enligt de byråkratiska och juridiska kategoriseringsbegreppen (Börjesson & Palmblad, 2008). I och med att ungdomarna betraktas som i behov av vård under stränga former blir SiS en lämplig lösning på grund av deras erfarenhet på området.

5.6 Ska ungdomsbrottslingen straffas eller vårdas?

I utredningarna från 2004 och 2012 framkommer i diskussionen om ungdomsbrottslighet, främst gällande ålderskategorin 15–17-åringar, att hänsyn bör tas till olika principer i arbetet med detta problem. Det handlar främst om principen om proportionalitet, om vård och om likhet inför lagen. Utredningarna har fått direktiv om att proportionalitetsprincipen tillsammans med de två andra straffrättsliga principerna om förutsägbarhet och konsekvens ska genomsyra påföljderna. Proportionalitetsprincipen och vårdprincipen utgör fokus för utredningarna, när lösningar på ungdomsbrottslighet behandlas, då de kräver särskild överbägning i arbetet med unga lagöverträdare samt då integreringen av dessa visat sig svår. Proportionalitetsprincipen innebär att straffet ska vara i proportion med brottet som utförts och vårdprincipen betyder att unga lagöverträdare främst ska bli föremål för vård och behandling i stället för fängelse. Svårigheten i att integrera de två principerna i straffsystemet för unga lagöverträdare framkommer tydligt i interaktionen mellan socialtjänsten och rättsväsendet.

Dessa två principer kan förstås ha sitt ursprung i två skilda institutionella logiker, den straffrättsliga och behandlingslogiken, vilket kan utgöra orsaken till besväret att samordna dem båda. I mötet dem emellan skapas en konflikt då rättssystemet förespråkar formell rättvisa medan det sociala förespråkar helhetssyn och behandling (Johansson, 2013). Följande citat återfinns i båda utredningarna och skildrar konsekvenser av svårigheten att balansera dessa två principer. Det är hämtat från en diskussion gällande att öka antalet domstolsbeslut om socialtjänstpåföljd:

Ingen, särskilt inte den unge lagöverträdaren, är ju betjänt av att socialtjänsten av okunskap om proportionalitetsprincipen upprättar en vårdplan som är långt ifrån tillräckligt ingripande för att kunna ligga till grund för en överlämnandepåföljd. Det är inte heller bra att domstolen, i brist på bra alternativa påföljder, gör avkall på proportionalitetsprincipen och dömer till vård inom socialtjänsten trots att åtgärderna i vårdplanen inte motiverar detta. (SOU 2004:122 s. 308 & SOU 2012:34 s. 410)

Utvecklingen från en till stor del rådande vårdprincip, som fortfarande finns närvarande, till introduktionen av proportionalitetsprincipen i påföljdssystemet för unga lagöverträdare påvisas i föregående citat.

5.6.1 Proportionalitetsprincipens intåg

Utredningarnas uppdrag att i större utsträckning inkludera proportionalitetsprincipen i påföljdssystemet för ungdomar kan förklaras med att intresset hos ledande samhällsgrupper ändrat struktur enligt den andra komponenten i Quinneys (1970) teori vilket resulterat i att vårdprincipen inte längre har dominans i samhället utan nu fått konkurrens av proportionalitetsprincipen. En förändring som Rogowski (2010) i sin vetenskapliga artikel menar har inträffat i Storbritannien. Rogowski (ibid.) beskriver att förändringen inneburit att responsen på ungdomsbrottslighet gått från att präglas av begreppen välfärd/behandling till begreppet straff. Lindgren (1993) påvisar i sin avhandling en liknande förändring i samhället gällande narkotikamissbruk som innebar att vård- och reformstrategin fick inflytande i motsats till tidigare rådande kontroll- och sanktionsstrategin.

Proportionalitetsprincipens inverkan på arbetet med ungdomsbrottslighet kan urskiljas i de omarbetningar som föreslås i de statliga utredningarna. Ett exempel på detta är namnändringen från åtalsunderlåtelse till straffvarning som förordas i SoU 2004:122 med motiveringen:

Begreppet åtalsunderlåtelse har en ålderdomlig prägel och det framgår inte att det rör sig om en straffrättslig lagföring. Tvärtom ger det intryck av att samhället över huvud taget inte har reagerat på brottet. - ... - Ordet straffvarning klargör på ett bättre sätt institutets funktion att utgöra en så kraftfull och påtaglig varning för den unge att denne avhåller sig från fortsatt brottslighet. (SOU 2004:122 s. 267)

Det ska tydligt framgå för den unge att samhället reagerar i enlighet med brottet som begåtts även om det enbart innebär en namnändring. Reaktionen har tidigare inte utgjort tillräcklig verkan på den unge och behöver förstärkas för att motsvara brottet. Det kan förstås utifrån Johanssons (2013) resonemang om att den sociala logiken har sin grund i behandling och helhetssyn medan proportionalitetsprincipen som härstammar från rättssystemet betonar formell rättvisa. En person som begått en kriminell handling ska få sitt straff och det ska vara ett straff som motsvarar brottet. Förändringen av intresse hos maktgrupper kräver enligt Quinneys (1970) andra komponent revidering av definitioner och lagstiftning då tidigare intresse inte längre har lika stort genomslag i samhället vilket kan förklara förändringarna mot proportionalitetsprincipen i lagstiftningen.

Det kan urskiljas ett intresse i utformningen av lagen som innebär att unga som begår brott ska få en mer kännbar reaktion på det beteende som inkluderas i definitioner av kriminalitet. En utläsning kan vidare göras över en uppfattning om att den unge under tidigare förhållanden behandlats mildt och kommit undan märkbara reprimander. Förändringen av intresse hos makthavande grupper i samhället kan ha sin grund i en bedömning av att en förändring skett i det allmännas intresse som således kräver omarbetning av strafflagstiftningen enligt den andra komponenten i Quinneys (1970) teori. Det kan innebära att ungdomsbrottslingen tidigare ansetts vara ett offer för omständigheterna men nu betraktas som en subjektivt handlande individ som är ansvarig för sina handlingar (Ohlsson & Swärd 1994). Rogowski (2010) menar att begreppen välfärd/behandling medför en syn på ungdomsbrottslingen som en produkt av miljön eller som sjuk och i behov av behandling till skillnad från straffbegreppet som ser brott som ett val vilket gör ungdomen till fullt ansvarig. Synen på ungdomen som ensam ansvarig för sitt handlande gör att bestraffning blir en logisk reaktion på agerandet. Ovanstående kan förstås som att proportionalitetsprincipens ökade inflytande resulterat i en viss förskjutning av ansvaret för ungas brottslighet mot ungdomen. En person som enligt Rogowskis (ibid.) resonemang ska få sitt straff för att känna av samhällets missbelåtenhet och i fortsättningen avhålla sig från brott.

Bearbetningen av rättssystemet kan klargöras med att de samhällsgrupper som innehar makt uppfattat en förändring hos allmänhetens intresse gällande att unga kriminella ska få mer påtagliga reaktioner på sitt sätt att agera och bemötas med hårdare tag. Becker (1997) menar att samhällets reaktion på en situation, handling eller person påverkar hur makthavande grupper formulerar definitionen av den. Ovanstående kan förstås som att omgivningen reagerat på de handlingar ungdomarna utfört som avvikande och klassificerat dem som allvarliga vilket påverkat dem med legitimitet att bestämma och därmed deras definition.

En förändring i hur ett problem ska angripas kan enligt Lindgren (1993) härstamma från och sammankopplas med övergripande sociala och politiska samhällsförändringar. Förändringen i det allmännas intresse och definitionen av problemet kan ha sitt ursprung i en utveckling i samhället mot mer ingripande reaktioner gentemot kriminalitet. Sammantaget kan det ovan nämnda förstås genom Blumers (1971) resonemang som innebär att en social konstruktion följer av en kollektiv process i vilken en definition skapas. En definition av ungdomsbrottslighet har kollektivt skapats och konstruerat problemets utformning.

Uppkomsten av definitionen kan utifrån det socialkonstruktivistiska förhållningssättet förstås ha orsakats av den subjektiva verkligheten. En definition kan enligt Blumer (ibid.) och Burr (2003) sammankopplas med en historisk och kulturell kontext och förändras således med tidens gång vilket ovanstående påvisar. Det definierade fenomenets karriär har förändrats (Spector & Kitsuse, 2001).

5.6.2 Hur ska integreringen av vård- och proportionalitetsprincipen lösas?

Lösningar på problemen inom ungdomsbrottslighet samt konflikten mellan proportionalitetsprincipen och behandlingsprincipen framställs i de båda utredningarna som statlig reglering. Genomgående i utredningarna uttalas lösningen på problem att staten ska styra arbetet främst genom utformning av föreskrifter på det aktuella området och framförallt från Socialstyrelsens sida. Det framkommer i ett citat hämtat från ett avsnitt i 2012 års utredning som berör helheten av dess förslag:

Enligt vår uppfattning bör det därför - utan att det innebär omotiverade inskränkningar i det kommunala självstyret - kunna ske en större likriktning genom lagstiftningen samt normgivning och tillsyn från Socialstyrelsen. (SOU 2012:34 s. 366)

Socialtjänstens egen kompetens att utforma en verksamhet som arbetar i enlighet med de båda principerna samt verkar mot en positiv utveckling av påföljdssystemet för unga bedöms således inte vara trovärdig. De som har auktoritet att verkställa och ansvara för utförandet av straffrätten har genom sitt agerande makt att påverka i vilken utsträckning definitionerna av kriminalitet tillämpas. Regionala omständigheter inverkar således på i vilken grad definitionerna appliceras utifrån Quinneys (1970) tredje komponent. Den statliga regleringen kan genom den tredje komponenten i Quinneys (ibid.) teori förstås som ett sätt att öka möjligheterna för att definitionerna av kriminalitet tillämpas i så stor utsträckning som möjligt samt på det sätt som makthavande grupper i samhället avsett. Verksamheterna får i och med regleringen mindre utrymme att agera på eget initiativ vilket kan minska de lokala förhållandenas influens.

Det framhävs vidare i båda utredningarna att lösningen för ett bättre arbete inom påföljdssystemet för unga lagöverträdare även medför utbildning av socialtjänsten. Det påvisas bland annat i exemplet.

Proportionalitetsprincipen är ytterst en fråga för domstolen att beakta. Det är dock angeläget att socialtjänsten är medveten om principens betydelse vid domstolens avgöranden och att man har principen i minne när man upprättar en vårdplan. För att åstadkomma detta är behovet av information och utbildning för socialsekreterare stort. Denna utbildning bör bedrivas med hjälp av både åklagare och domare. (SOU 2004:122 s. 307)

För att kunna upprätthålla den straffrättsliga principen om konsekvens är det nödvändigt att man inom socialtjänsten har god kunskap om vårdplanens betydelse i detta hänseende. Det är också, för att överlämnandepåföljdens legitimitet inte skall kunna ifrågasättas, väsentligt att uppgjorda vårdplaner följs i största möjliga utsträckning. (SOU 2004:122 s. 314)

I utredningarna framkommer det i större utsträckning att socialtjänsten bedöms vara i behov av utveckling av sin kompetens jämfört med rättsväsendet som framställs som främsta samarbetspartner i arbetet med unga lagöverträdare. Socialtjänsten konstrueras som en verksamhet i behov av utbildning och utveckling för att anpassa sig till rådande omständigheter och för att stärka sin ställning i motsats till rättsväsendet.

Det krävs således förändringar hos socialtjänsten för att den ska kunna erhålla legitimitet från samhället när det kommer till arbetet med unga lagöverträdare. En legitimitet som uppnås bland annat genom åtgärder präglade av straffrättsliga principer. Samverkan mellan olika organisationer förändrar premisserna för dess arbete då rättsliga regler och normer behöver omförhandlas i mötet. Begreppet innebär vidare ett överskridande av gränser samtidigt som det förekommer ett upprätthållande av de egna (Johansson, 2013).

Socialtjänstens verksamhet bedöms vara minst präglade av de faktorer som nu fått legitimitet i samhället och kräver således mest revidering. Det kan utifrån Johanssons (2013) argumentation förstås som att samverkan mellan rättsväsendet och socialtjänsten därmed kräver störst uppoffring av socialtjänstens verksamhet och dess riktlinjer. Socialtjänsten är den organisation som till största del får överskrida sina egna gränser i motsats till att upprätthålla sina egna. Det förekommer dock lösningar som poängterar ett utbyte mellan myndigheterna och som därmed medför utbildning även av rättsväsendet. I citatet nedan som är hämtat från en diskussion om ungdomsvård och ungdomstjänst framkommer detta tydligt:

Vi delar den uppfattning som framförts i många andra sammanhang att samverkan mellan rättsväsendets myndigheter och socialtjänsten - syftande till erfarenhetsutbyte, kunskapsförmedling och kompetenshöjning - är en nyckelfråga för att det gemensamma ansvar som finns för hanteringen av unga lagöverträdare ska kunna fungera tillfredsställande. (SOU 2012:34 s. 381)

Förslagen på utbildning kan också utifrån Quinneys (1970) tredje komponent uppfattas som ett sätt för samhällsgrupper med makt att försäkra sig om att appliceringen av deras formulerade definitioner av kriminalitet sker i hög omfattning och som ämnat genom att rätt kompetens finns inom verksamheterna där verkställigheten av straffrätten förekommer. Det innebär enligt Johansson (2013) att även försakelse av rättsväsendets organisationers normer samt överträdelse av gränser anses krävas för en fungerande samverkan.

5.6.3 Betoning på likhet inför lagen

En strävan efter utvärderade insatser för unga lagöverträdare och understrykandet av vetenskap och beprövad erfarenhet framkommer i de båda statliga utredningarna och deras föreslagna åtgärder. En grundtanke bakom föreslagna lösningar framkommer vid ett flertal tillfällen i båda utredningarna och berör principen om likhet inför lagen. Unga lagöverträdare ska få möjlighet till samma straffrättsliga insatser, mötas av samma verksamhetsprocess med lika hög kvalitet vart än i landet de befinner sig.

Utgångspunkten måste vara att socialtjänsten - oavsett vilken kommun den unge råkar bo i - tillämpar de metoder som är mest verkningsfulla utifrån vetenskap och beprövad erfarenhet. (SOU 2012:34 s. 435)

Ledstjärnan inom straffrätten är att lika fall skall behandlas lika, dvs. det skall råda likhet inför lagen. För att få till stånd en större enhetlighet mellan olika kommuner och olika stadsdelar vad gäller socialtjänstens arbete med barn och ungdomar som begår brott bör staten bestämma ramarna för detta arbete. Det som då ligger närmast till hands är att Socialstyrelsen meddelar föreskrifter m.m. härom. (SOU 2004:122 s. 213)

Fokuseringen på principen om likhet inför lagen och evidensbaserad i arbetet med ungdomsbrottslighet kan enligt den andra komponenten i Quinneys (1970) teori förstås ha sin grund i ytterligare en förändring i samhället och de allmännas intresse vilket påverkat intresset hos makthavarna i samhället. Det har skapats ett stöd i samhället för likhetsprincipen och

utvärderade insatser vilket kräver en omformulering av lagstiftningen och utformningen av verkställigheten (ibid.). Det kan enligt Lindgren (1993) ha sin grund i större förändringar i samhället som i detta fall kan beröra en generell stärkt ställning för brukaren och dennes behov.

McKee och Rapp (2014) menar att det finns en påtryckning att använda evidensbaserade metoder inom organisationer på området ungdomsbrottslighet. Evidensbaserings framväxt inom området ungdomsbrottslighet kan bero på att det bedöms vara det bästa verktyget när det kommer till att demonstrera för skattebetalare att deras pengar investeras omsorgsfullt. Ett bevis på att deras pengar går till program som signifikant och vetenskapligt bevisat åstadkommer en reducering av ungdomsbrottslighet (McKee & Rapp, 2014) Det kan förstås som att makthavare vill visa för folket att det arbete som utförs gentemot ungdomsbrottslingar resulterar i den effekt som önskas, att ungdomars brottslighet minskas, för att bevisa att medborgarnas pengar används på ett positivt sätt.

Johansson (2013) beskriver även att en utveckling skett som innebär att övergripande idéer sprids och transformeras inom skilda organisationsfält vilket till viss del flyttat fokus från likhet mellan organisationer. Evidensbaserings och principen om likhet kan förstås som generella idéer som sprids över organisationsdomäner och implementeras på skilda sätt inom dessa.

6. Slutdiskussion

Inom ramen för denna uppsats syfte har vi visat på hur de aktuella SOU-utredningarna konstruerar fenomenet ungdomsbrottslighet. Vi har även påvisat vilka likheter och skillnader som finns mellan utredningarna samt vilka vetenskapliga idéer som kan ha påverkat konstruktionen. I uppsatsen har vi anlagt ett konfliktperspektiv som beskriver konstruktionens uppbyggnad som ett värderingspåtvingande kontrollverktyg utövat av de med makt att bestämma. Ett stämplings- och kategoriseringsbegreppet har också präglat vår analys och genererat ett visst maktperspektiv gällande delar av samhället och deras roll i konstruktionsprocessen.

Vi har visat på att äldre och mer etablerad vetenskaplig kunskap som till exempel "age-crime-kurvan" fortfarande är aktuell idag. Nyare vetenskapliga idéer så som teoretisering kring en

demografisk förändring innefattande ungdomarna i åldern 18-20 år och framväxten av empirisk forskning kring det kvinnliga könet i relation till brottslighet kan ge förklaringsmodeller kring konstruktionens uppbyggnad. Vårt resultat kan vidare påvisa att lösningarna på ungdomsbrottslighet har sin grund i konstruktionen av ungdomsbrottslingen. I denna slutdiskussion kommer vi utifrån en summering av resultat och analys diskutera vilka problemområden vi identifierat i uppsatsen som bör beaktas av framtida forskning inom socialt arbete.

I det empiriska materialet har två tydliga kategoriseringar utifrån ålder och kön framkommit. Kategoriseringen genom ålder har resulterat i två grupper; 15-17-åriga och 18-20-åriga ungdomsbrottslingar. Inom åldersgruppen 15-17 år kan en uppdelning av ungdomarna i två skilda grupper enhetligt urskiljas i hela det empiriska materialet. De ”icke kriminella” och de ”kriminella” utgör dessa kategorier. Konfliktperspektivet som i stor utsträckning använts i arbetet påvisar att definitionen av ungdomarna kan härstamma från rådande värderingar hos de i samhället som innehar makt att bestämma. Resultatet att samhället inte tillägnar mindre allvarlig brottslighet någon vidare uppmärksamhet eller sanktion är egentligen inget nytt.

Det faktum att allvarlig brottslighet i princip alltid kategoriseras med en social problematik är mer intressant. Ungdomar som begår allvarligare brottslighet anses ha en bakomliggande social problematik som inte enbart bedöms vara orsak till brottet utan också en riskfaktor för framtida brottslighet. Ovanstående innebär att ungdomar ses som riskfyllda individer (France, 2008). Det kan förstås återspegla den rådande forskningskritiken om att ungdomsbrottslighet anses vara mer än endast det begångna brottet (Estrada, 1999). Ungdomsbrottslingen ses ofta som ett hot för samhällets framtid vilket resulterar i att samhället måste åtgärda det avvikande beteendet (ibid.).

Orsaksförklaringen till ungdomsbrottslighet ligger således på en individnivå. Det medför att strukturella förutsättningar vilka påverkar ungdomsbrottslighet glöms bort (Bäckman, Estrada, Nilsson & Shannon, 2014) vilket poängteras som ett problem i Storbritannien (Rogowski, 2010). Perspektivet innebär en diskurs där samhället till stor del undgår skulden för ungdomsbrottslighet vilken i stället placeras på ungdomen (Pitt, 2001). Det kan resultera i konsekvenser på en makronivå. Resurser som tillägnas ungdomsbrottslighet med avsikt att åtgärda problem kommer mot ovanstående resonemang sannolikt tilldelas individinriktade

insatser snarare än att användas till en övervägning av reformer kring de strukturella förutsättningarna i samhället.

Det framkommer vidare i det empiriska materialet resultat som innebär att ungdomsbrottslingen gått från att tidigare enbart kategoriserats som man i åldern 15-17 till att även inkludera kvinnor och åldersgruppen 18-20 år. Det har således skett en utveckling från år 2004 till år 2012. Resultatet indikerar på att konstruktionen av ungdomsbrottslingen ökat i omfattning mellan de studerade tidsperioderna vilket genererar ett problemområde i behov av vidare studier. Det framkommer vidare att ungdomsbrottslingar i ålder 18-20 betraktas både som ungdomar och som vuxna. Vad innebär det för socialt arbete att brottslingar i åldern 18-20 år betraktas som ett tvådelat begrepp? Åldersgruppen kan behöva omvandlas till en specifik målgrupp för forskning för att vidareutveckla den empiriska och teoretiska grunden på området socialt arbete i relation till brottslighet.

Resultatet att det skett en utveckling i konstruktionen av ungdomsbrottslighet som ett mansdominerat fenomen till ett mer homogent fenomen gällande kön blir även intressant att studera ytterligare. Vad innebär det för socialt arbete? Har tidigare perspektiv på ungdomsbrottslingen som en man präglad insatserna på området? Hur är organisationerna uppbyggda för att behandla unga brottsdömda kvinnor? Samtliga frågor kring den utökade målgruppen kan anses vara väsentliga forskningsfrågor för socialt arbete med anledning av att den sannolikt kommer påverka de organisationer som arbetar med ungdomsbrottslighet i stor utsträckning.

Lösningar på ungdomsbrottslighet har behandlats i uppsatsens andra del. Det har ur empirin framkommit att socialtjänsten och SiS bedöms vara bäst lämpade som lösning på ungdomsbrottslighet för åldersgruppen 15-17 år medan kriminalvården är alternativet för 18-20-åringar. Materialet påvisar inte några betydande skillnader kring lösningar på det sociala fenomenet. Konstruerandet av socialtjänsten och SiS som lösning blir begripligt då kriminella ungdomar tillskrivs en social problematik. Det som är intressant i diskussionen om lösningar på problemet ungdomsbrottslighet är införlivandet av både vårdprincipen och de straffrättsliga principerna. Vi har med hjälp av konfliktperspektivet argumenterat för att de med makt i samhället har ett intresse av att behandla och kontrollera ungdomsbrottslingarna utifrån rådande strategier i samhället kring hur sociala problem ska hanteras. Det har i empirin framkommit att detta perspektiv resulterar i ett antal problem.

Problemen handlar om att organisationerna som förknippas med behandling har svårigheter med att motsvara statens förväntningar gällande proportionalitet och att tillgodose rättsväsendets krav på likhet inför lagen. Det kan ha sin grund i att ungdomar numera till större del betraktas som handlande subjekt än som offer för negativa omständigheter (Ohlsson & Swärd, 1994). Ett problemområde för forskning har framträtt genom analysen som behandlar hur den nämnda problematiken ska lösas. Utredningarna förespråkar ökad statlig detaljreglering som främsta förslag på problemet. Vad kommer det innebära för socialtjänsten? Utvidgning av detaljstyrning kan tänkas innebära mindre handlingsutrymme. Kan det påverka kvaliteten på det arbete som utförs inom organisationen? Hur mycket kan staten styra en kommunal verksamhet innan det totalt urholkar kommunens självstyre i frågan? Frågorna kan anses vara intressanta och relevanta frågor för forskningen. Ett alternativ som lösning på problematiken skulle kunna vara att staten helt övertar behandlingen av ungdomsbrottslighet. Staten har enligt Ohlsson (1997) redan tidigare gjort ett ingripande på området då de tog över ansvaret för paragraf 12-hemmen från kommunerna. Hemmen ingår numera under organisationen SiS, Statens institutionsstyrelse. Det faktum att övrig brottslighet regleras av staten påvisar tillsammans med ovanstående exempel att staten som huvudman för samtlig ungdomsbrottslighet inte är en omöjlig tanke. Det kan ur det perspektivet snarare betraktas som en logisk utveckling.

Ett annat förslag som förespråkas av utredningarna på svårigheten att integrera de straffrättsliga principerna och vårdprincipen är att socialtjänsten genomgår utbildning. Det kan med ett sådant förslag bli intressant att undersöka vilka effekter utbildningarna får. Uppnår de olika utbildningarna sitt syfte och genererar dem det resultat som eftersträvas? Förbättrar utbildningarna verkligen processen eller finns det alternativa vägar att gå? Frågor som dessa kan vara av intresse att besvara för socialt arbete. Resurserna är begränsade för både staten och socialtjänsten vilket gör frågan om huruvida kapitalet spenderas på bästa tänkbara sätt intressant.

Avslutningsvis vill vi påminna om att arbetet enbart berör konstruktionen av dömda eller misstänkta ungdomsbrottslingar och lösningarna på just den specifika definitionen. Det innebär att det kan finnas andra konstruktioner av fenomenet med grund i utredningar eller liknande dokument gällande till exempel förebyggande arbete med ungdomsbrottslighet.

Konstruktioner som inte omfattas av detta arbete. Konfliktperspektivet tillsammans med stämplingsbegreppet medför en makronivå som således format vår uppsats vilket innebär att studier som görs på andra nivåer kan generera andra resultat om fenomenet. Vår studie har fokuserat på vilka vetenskapliga idéer som kan ligga till grund för konstruktionen men har inte fokuserat på vilka delar av samhället som kan ha influerat konstruktionen. Så kallade claims-making aktörer har en viktig roll i konstruktionsprocessen då vissa åsikter får större utrymme på bekostnad av andra men har inte studerats i denna uppsats. Vårt arbete yttrar sig således inte om en fullständig konstruktion av ungdomsbrottslighet men har genererat en intressant infallsvinkel på konstruktionen av fenomenet och en förståelse kring vilka influenser som kan ha påverkat den.

7. Referenslista

- Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Arnett, Jeffrey Jensen (2000) Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*. 55(5):469-480
- Becker, Howard S. (1997). *Outsiders: studies in the sociology of deviance*. New York: Free Press
- Blumer, Herbert. (1971). Social Problem as a collectiv behavior. *Social Problems*.. 18 (3): 298-306
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Burr, Vivien (2003). *Social constructionism*. 2. ed. London: Routledge
- Bäckman, Olof. Estrada, Felipe. Nilsson, Anders & Shannon, David. (2014). The Life Course of Young Male and Female Offenders. *British Journal of Criminology*. 54(3): 393-410.
- Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (2008). *Strultjejer, arbetssökande och samarbetsvilliga: kategoriseringar och samhällsmoral i socialt arbete*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Estrada, Felipe (1999). *Ungdomsbrottslighet som samhällsproblem: utveckling, uppmärksamhet och reaktion*. Diss. Stockholm : Univ.s
- Estrada, Felipe (2001). Juvenile violence as a social problem. *British Journal of Criminology*. 41(4): 639-656
- Fergusson, Ross (2013). Risk, Responsibilities and Rights: Reassessing the “Economic Causes of Crime” Thesis in a Recession, *Youth Justice*, 13(1): 31-56
- France, Alan (2008). Risk factor analysis and the youth question. *Journal of Youth Studies*. 11(1): 1-15

- Johansson, Susanna. (2013). Samverkan som konflikt - om förhållandet mellan rättsliga strukturer och organisatoriskt handlande. I Stig Linde & Kersin Svesson (red.). *Förändringens entreprenörer och tröghetens agenter*, 127-144. Liber AB: Stockholm
- Jönson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv: en ansats för forskning & socialt arbete*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Lauritzen, J.L., Heimer, K. & Lynch, J.P. (2009). Trends in the Gender Gap in Violent Offending: New Evidence from the National Crime Victimization Survey, *Criminology*, 47(2): 361-399
- Lindgren, Sven-Åke (1993). *Den hotfulla njutningen: att etablera drogbruk som samhällsproblem 1890-1970*. Diss. Göteborg : Univ.
- May, Tim (2013). *Samhällsvetenskaplig forskning. 2.*, [rev. och uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur
- McKee, Esther Chao & Rapp, Lisa. (2014), The current status of evidence-based practice in juvenile justice, *Journal of Evidence-Based Social Work*, Vol 11(4): 308-317.
- Ohlsson, Lars B. (1997). *Bilden av den "hotfulla ungdomen": om ungdomsproblem och fastställandet och upprätthållandet av samhällets moraliska gränser*. Diss. Lund : Univ.
- Ohlsson, Lars B. & Swärd, Hans (1994). *Ungdom som samhällsproblem*. Lund: Studentlitteratur
- Pitt, John (2001). *The new politics of youth crime: discipline or solidarity?*. Basingstoke:
- Quinney, Richard (1970). *The social reality of crime*. Boston: Little, Brown & Co
- Rhineberger-Dunn, Gayle M. (2013) Myth versus Reality: Comparing the Depiction of Juvenile Delinquency in Metropolitan Newspapers with Arrest Data. *Sociological Inquiry*. 83(3): 473-497
- Rogowski, Steve (2010) Young offending: towards a radical/critical social policy. *Journal of Youth Studies*. Vol. 13, No. 2: 197-211
- SOU 2004:122 Ungdomsbrottsutredningen. *Ingripande mot unga lagöverträdare*. Stockholm: Fritze

SOU 2012:34. Påföljdsutredningen. *Nya Påföljder*. Stockholm: Fritze

Spector, Malcolm & Kitsue, John I. (2001). *Constructing social problems*. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers

Sweeten, Gary, Piquero, Alex R & Steinberg, Laurence, (2013), Age and the Explanation of Crime, Revisited, *Journal Of Youth And Adolescence*, 42 (6): 921-938.

Swärd, Hans (1995). Utanförskapets problem. i *Det obegripliga våldet. Forskare om ungdomar och våld*. Forskningsrådsnämnden, Solna 1995

Tracy, Paul E. Kempf-Leonard, Kimberly & Abramoske-James, Stephanie (2009). Gender Differences in Delinquency and Juvenile Justice Processing. *Crime & Delinquency*. 55(2): 171-215

Vetenskapsrådet (1990). Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. <http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf> (2014-12-03)